

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXVII
2021

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

CUPRINS

Actele Conferinței „Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII”

Maria Magdalena Székely, <i>Civilizație aulică și civilizație urbană în Moldova și Țara Românească. Secolele XIV-XVII (Cuvânt înainte)</i>	11
Radu Cârциumaru, <i>O ipoteză privind datarea primei fresce din Biserica Domnească a Târgoviștei în vremea lui Mihnea Turcitul</i>	17
Liviu Marius Ilie, <i>Domnia și cancelaria – danie și cronologie în perioada Paștilor în Țara Românească (secolul al XV-lea)</i>	27
Maria Magdalena Székely, <i>Daruri, mărfuri și obiecte de prestigiu la curtea Moldovei în secolul al XVI-lea</i>	33
Minodora Cârциumaru, <i>Inelul jupâniței Vlădae. O descoperire arheologică și implicațiile ei istorice</i>	59
Ștefan S. Gorovei, <i>În căutarea „patriciatului” pierdut. O revenire</i>	77
Marius Păduraru, <i>„Pe vremea ce au fost Mareș banul vornic mare, fiind mare și putêrnecu”. Adăugiri la biografia marelui dregător muntean Mareș Băjescu ....</i>	89
***	
Daniela Orzață, <i>Ancient library of Alexandria foreign book fund</i>	111
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, <i>Soldats provenant du milieu rural de la province de Mésie Inférieure dans les légions romaines</i>	129
Iulia Dumitrache, <i>Haine pentru soldați: contracte cu statul roman și afaceri personale</i>	135
Fabian Doboș, <i>Augustin – al doilea Atanasie</i>	143
***	
Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>The doctrine of lawful rebellion in the princely proclamations of the French wars of religion</i>	151
Sorin Grigoruță, <i>„A slujit domniei mele cu dreptate și cu credință”. Câteva considerații privitoare la Andrei, hatmanul lui Petru vodă Șchiopul</i>	165
Eduard Rusu, <i>Muzica nunților domnești</i>	189
Gheorghe Lazăr, <i>Danii românești în favoarea așezămintelor ortodoxe sud-dunărene. Noi mărturii documentare</i>	201
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Crâmpeie din istoria Bisericii Sfinții Teodori din Iași prin însemnări de odinioară</i>	219

Cuprins

***

Alexandru-Florin Platon, <i>Evenimentele anului 1821 în corespondența unui negustor genevez din Odesa: Jean-Justin (Jules) Rey</i>	231
Cristian Ploscaru, <i>Between the diplomacy of war or peace and the Ottoman occupation of the Romanian Principalities (1821-1822)</i>	245
Laurențiu Rădvan, <i>Un plan necunoscut al orașului Târgoviște din 1831</i>	265
Mihai-Cristian Amărieuței, Simion-Alexandru Gavriș, <i>Administrația moldoveană la începutul perioadei regulamentare: funcționarii Ministerului de Interne și ai Comitetului Sănătății (1834)</i>	279
Andrei Melinte, <i>Din istoricul înființării orașelor din Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	301
Remus Tanasă, <i>Between "millet" and self-determination: the Ottoman-Armenian case</i>	321
Aleksandr Stykalin, Ioan-Augustin Guriță, <i>Din corespondența arhimandritului Iuliu Scriban cu arhiepiscopul Arsenie Stadnički păstrată la Moscova</i>	331
Ștefan Crăciun, <i>Nicolae B. Cantacuzino – primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Berna (1911-1912)</i>	355
Claudiu-Lucian Topor, <i>German administration in Romania under military occupation: everyday life in the vicinity of the operations army (1916-1918)</i>	365
Stefano Santoro, <i>The image of Bolshevism in the Italian public opinion, 1917-1919</i>	377

***

Lucian Leuștean, <i>New contributions on the dispute at the Peace Conference (February-March 1920) concerning the Romanian-Hungarian border</i>	391
Krzysztof Nowak, <i>Motivations, obstacles and complications on the path of Polish diplomacy to an alliance with Romania. Reflections on the 100th anniversary of the Polish-Romanian military alliance of 1921</i>	405
Árpád Hornyák, <i>The League of Nations loan to Hungary in 1924 with special regard to Yugoslav aspects</i>	421
Ionel Moldovan, <i>Noi considerații privitoare la înființarea Facultății de Teologie din Chișinău (1926)</i>	443
Andreea Dahlquist, <i>Romanian propaganda in Sweden during the Second World War</i>	459
Elena Dragomir, <i>Relațiile comerciale cu Occidentul în concepția economică a României postbelice. Argumente pentru o nouă perspectivă de studiu</i>	475
Daniel Lazăr, <i>30 de ani de la destrămarea R.S.F. Iugoslavia. Despre politică, societate și „cultură de masă” – considerații</i>	495

***

<i>In memoriam: Mihail Vasilescu, Ioan Caproșu, Ion Agrigoroaiei</i>	507
<i>Recenzii și note bibliografice</i>	513
EUSEBIU DE CEZAREEA, <i>Istoria bisericească</i> , traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Teodor Bodogae, ediție revizuită de Tudor Teoteoi, Basilica, București, 2020, 560 p. (PSB, s.n. 20) (Nelu Zugravu); <i>Beyond Ambassadors; Consuls, Missionaries, and Spies in Premodern Diplomacy</i> , ed. Maurits Ebben și Louis Sicking, Leiden, Editura Brill, 2020, 236 p. (Mihai Covaliu); Rebecca Haynes, <i>Moldova: A History</i> , London,	

New York, I. B. Tauris, 2020, xvi + 240 p. (*Laurențiu Rădvan*); Carol Iancu, *Evreii din Hârlău și împrejurimi. Istorie și memorie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020, 250 p. (*Dănuț Fotea*); Victor Taki, *Russia on the Danube: Empire, Elites, and Reform in Moldavia and Wallachia 1812-1834*, Budapest, Vienna, New York, Central European University Press, 2021 (*Cristian Ploscaru*); Mirel Bănică, *Bafta, Devla și Haramul. Studii despre cultura și religia romilor*, Iași, Editura Polirom, 2019, 472 p. (*Monica Chicuș*); David E. Nye, *American Illuminations. Urban Lighting, 1800–1920*, Cambridge, The MIT Press, 2018, x + 280 p. (*Simion Câlția*); Mihai Ștefan Ceaușu, Ion Lihaciu, *Autonomia Bucovinei (1848-1861). Studiu și documente*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 374 p. (*Ioan-Gabriel Chiraș*); *Universitatea din Cluj în perioada interbelică*, vol. III, *Facultatea de Litere și Filosofie*, coordonator Ana-Maria Stan, editori Ioan-Aurel Pop, Simion Simon, Ioan Bolovan, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2019, 364 p. (*Dragoș Jipa*); Radu Ioanid, *Pogromul de la Iași*, ediție îngrijită de Elisabeth Ungureanu, prefață de Alexandru Florian, București, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Iași, Polirom, 2021, 142 p. (*Mihai-Daniel Botezatu*); Michael Shafir, *România Comunistă (1948-1985). O analiză politică, economică și socială*, traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, București, Editura Meteor Press, 2020, 432 p. (*Andrei Mihai Rîpanu*); *Panorama comunismului în România*, ed. de Liliana Corobca, Iași, Editura Polirom, 2020, 1150 p. (*Daniel Chiriac*).

Abrevieri .....

**„A slujit domniei mele cu dreptate și cu credință”.
Câteva considerații privitoare la Andrei,
hatmanul lui Petru vodă Șchiopul****

După o primă încercare de a mă apropia de studierea unor fragmente din istoria politică a Moldovei, pusă în lucrare în această vară la cea de-a doua ediție a Conferinței Anuale a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”¹, am continuat explorarea vremurilor tulburi de la finalul celui de-al XVI-lea veac, rezultatele de etapă ale acestei analize căpătând contur în paginile ce urmează, pagini reunite sub titlul: „*A slujit domniei mele cu dreptate și cu credință*”. *Câteva considerații privitoare la Andrei, hatmanul lui Petru vodă Șchiopul*. Crâmpeiul documentar așezat în fruntea acestui studiu a fost ales pentru a „însufleți” un pic titlul, ce ar fi rămas cam searbăd în absența lui, însă are și menirea de a arunca o urmă de lumină asupra relației dintre domnul Moldovei și boierul său.

Într-o oarecare măsură lucrurile cu privire la Andrei hatmanul sunt cunoscute, în ultimul veac adunându-se câteva contribuții care au lămurit, atât cât documentele păstrate au permis, aspecte importante privitoare la viața și activitatea acestui boier ce a slujit ani buni lui Petru vodă Șchiopul. Alte elemente biografice, la fel de importante – precum originea sa ori momentul și contextul morții –, au rămas și probabil încă vor rămâne mai puțin cunoscute în lipsa unor noi mărturii documentare lămuritoare. Drept urmare, mă voi strădui să-l prezint așa cum ni-l înfățișează mărturiile istorice și literatura de specialitate, încercând ca pe alocuri să propun și câteva interpretări proprii.

Contribuții istoriografice

Nu voi purcede la o analiză critică a acestor contribuții istoriografice, fiindcă ele sunt foarte eterogene, fiind elaborate în vremuri și împrejurări diferite,

---

* CS III dr., în cadrul proiectului PN-III-P1-1.1-TE-2019-0499 (Institutul de Cercetări Interdisciplinare – Departamentul de Științe Socio-Umane, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), România; sorin.grigoruta@yahoo.com.

** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI – UEFISCDI, project number PN-III-P1-1.1-TE-2019-0499, within PNCDI III.

¹ *Frânturi din istoria politică a Moldovei (sfârșitul secolului al XVI-lea)*, comunicare prezentată la Conferința Anuală a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Ediția a II-a, 4-6 iunie 2021, Iași.

având ca autori istorici consacrați sau aflați la început de cale, cu preocupări mai temeinice asupra temei sau a personajului, pe când în alte cazuri poate fi vorba mai curând de contribuții oarecum conjuncturale.

Deschizător de drumuri poate fi considerat, și în acest caz, N. Iorga, cel care, printre numeroasele informații și documente publicate cu privire la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul, inserează și referiri la Andrei hatmanul². Printre primele preocupări mai consistente asupra personajului în discuție ori, mai corect spus, asupra dregătoriei deținute de acesta, trebuie amintită lucrarea lui Constantin V. Dimitriu, privitoare la dregătoria de portar al Sucevei și, mai apoi, de hatman și pârcălab de Suceava³. Pentru a respecta o oarecare înșiruire cronologică a lucrărilor și autorilor ce s-au apropiat de personajul ce face obiectul cercetării noastre, îl vom aminti mai întâi pe Ion Ionașcu, autor al studiului *Despre hatmanul moldovean Andrei, ajuns mare logofăt al lui Mihai Viteazul*⁴, lucrare ce a fost împărtășită revistei ieșene „Cercetări Istorice” spre a vedea lumina tiparului în numărul X-XII pe anul 1936, dar care, din motive ce nu ne sunt cunoscute, avea să apară doar în tomul următor, XIII-XVI pe 1940, păstrând însă informațiile privitoare la locul și momentul redactării: „București, ian. 1936”⁵. Cu toate acestea, articolul a pătruns în circuitul științific sub forma unui extras încă din primele luni ale anului 1936, situație explicată de Ștefan S. Gorovei prin posibilitatea ca autorul să-și fi făcut și distribuit extrasele, „după cum era obiceiul la vremea aceea”, cu ceva vreme înainte de apariția efectivă a revistei⁶. Acest fapt ar explica și rapida reacție a lui George D. Florescu, care, la nici două luni, publica, sub forma unei filade, câteva pagini despre *Andrei Vistierul și Andrei Hatmanul-Logofătul de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Rectificări și precizări la recenta broșură a d-lui I. Ionașcu despre acești boeri*⁷. Dincolo de rezultatele pe alocuri divergente ale cercetărilor tocmai amintite, ceea ce trebuie apreciat în primul rând sunt eforturile meritorii ale celor doi istorici, într-o vreme în care nu aveau la îndemână ediții de izvoare, ci erau nevoiți să culegă informațiile din documente de arhivă, fie ele originale, ori tot soiul de copii, fragmente sau regeste păstrate prin condici.

² N. Iorga, *Prefață*, la Hurmuzaki-Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor. Acte din secolul al XVI-lea (1517-1612) relative mai ales la domnia și viața lui Petru vodă Șchiopul*, București, 1900; idem, *Istoria lui Mihai Viteazul*, ediție îngrijită de N. Gheran și V. Iova, București, Editura Militară, 1968, p. 90, 97.

³ Constantin V. Dimitriu, *Doi dregători moldoveni. I. Portarul de Suceava. II. Hatmanul și pârcălabul de Suceava*, cu o prefață de Constantin C. Giurescu, București, 1935.

⁴ I. Ionașcu, *Despre hatmanul moldovean Andrei, ajuns mare logofăt al lui Mihai Viteazul*, în *CI*, XIII-XIV (1940), p. 97-105.

⁵ *Ibidem*, p. 101.

⁶ Ștefan S. Gorovei, „Interviul” unui boier moldovean la 1607 și însemnările despre Costea Bucioc și familia sa, în *Elitele puterii – puterea elitelor în spațiul românesc (secolele XV-XX)*, editat de Cristian Ploscaru, Mihai-Bogdan Atanasiu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2018, p. 94-95, nota 87.

⁷ George D. Florescu, *Andrei Vistierul și Andrei Hatmanul-Logofătul de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Rectificări și precizări la recenta broșură a d-lui I. Ionașcu despre acești boeri*, București, Martie-Aprilie 1936, 15 p.

Importante lămuriri privitoare la înrudirile hatmanului și la aspecte ale vieții sale regăsim în lucrările lui Ștefan S. Gorovei⁸ și ale Mariei Magdalena Székely⁹, iar despre prezența sa în sfatul Țării Românești aflăm din contribuțiile lui Ștefan Andreescu privitoare la boierii lui Mihai Viteazul¹⁰.

Foarte precis în adunarea datelor privitoare la familia, cariera și stăpânirile funciare ale lui Andrei hatmanul se dovedește a fi Paul Daniel Nedeloiu în teza de doctorat privitoare la *Sate și boieri în ținutul Neamț de la sfârșitul secolului al XIV-lea până la jumătatea secolului al XVII-lea*¹¹. El înregistrează cu acribie informații cunoscute și propune chiar interpretări îndrăznețe, asupra cărora voi reveni la momentul oportun. O prezentare sintetică a carierei lui Andrei găsim și în cercetarea întocmită de istoricii Andrei și Valentina Eșanu cu privire la pârcălabii de Hotin¹², în vreme ce Sergiu Ciobanu enumeră satele stăpânite de Andrei, documentându-se cu precădere în volumele din colecția *DIR*¹³.

Nu putem încheia această sumară prezentare, fără a aminti instrumentele de lucru, precum *Dicționarul marilor dregătorilor* întocmit de Nicolae Stoicescu¹⁴ ori *Indicele numelor de persoane* întocmit pentru colecția de *DIR*¹⁵, fiindcă acestea rămân, fără doar și poate, puncte de plecare și călăuză pentru orice cercetător, dovedindu-și utilitatea și în cazul de față.

Originea. Moldovean ori muntean?

Obârșia acestui boier pare a fi unul dintre aspectele asupra cărora opiniile istoricilor nu prea coincid. Reliefând „*un aspect al relațiilor politice dintre Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVII*”, anume „*mutarea dregătorilor dintr-o țară în alta*”, Nicolae Stoicescu considera că „Andrei (Corcodel) hatmanul, *originar din Moldova* (s.n.) și înrudit cu familia Stroici, după ce a ocupat dregătoriile de logofăt III (1583), pârcălab (1584-1586), hatman (1586-1589, 1591-1592) și mare

⁸ Ștefan S. Gorovei, „Interviul” unui boier moldovean, p. 94-95; idem, *Miscellanea*, 6. *Gavrilaș Hâra logofăt și Gavrilaș Mateiaș logofăt*, în *AIIAI*, XIX (1982), p. 671-672; idem, *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*, în *ALIL*, XXIV (1973), p. 110; idem, *Biserica de la Volovăț și mormântul lui Dragoș Vodă*, în *MMS*, XLVIII (1971), 5-6, p. 381.

⁹ Maria Magdalena Székely, *Neamul lui Nestor Ureche*, în *ArhGen-AIIX*, V (1993), 1-2, p. 660-661; eadem, *Contribuții la genealogia familiei Stroici*, în *ArhGen*, I (VI) (1994), 1-2, p. 249-250; eadem, *Noi contribuții la genealogia familiei Stroici*, în *ArhGen*, II (VII) (1995), 1-2, p. 65-75.

¹⁰ Ștefan Andreescu, *Boierii lui Mihai Viteazul*, *SMIM*, XII (1994), p. 45-93.

¹¹ Paul Daniel Nedeloiu, *Sate și boieri în ținutul Neamț de la sfârșitul secolului al XIV-lea până la jumătatea secolului al XVII-lea*, teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2012.

¹² Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, *Epoca lui Ștefan cel Mare. Oameni, destine și fapte*, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004, p. 284.

¹³ Sergiu Ciobanu, *Patrimoniul funciar deținut de Andrei Corcodel*, în „STUDIUM”, VIII (2015), p. 45-57.

¹⁴ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIX-XVII*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 290-291.

¹⁵ *Documente privind istoria României*, A. Moldova, *Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de persoane*, întocmit de Alexandru I. Gonța, ediție îngrijită și cuvânt înainte de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1995, p. 27.

vornic al Țării de Sus a venit și el în Țara Românească, unde a fost mare logofăt al lui Mihai Viteazul¹⁶.

Pe de altă parte, prezentând Sfatul domnesc din cea de-a doua domnie a lui Petru Șchiopul, Dan Floareș amintește despre moartea portarului de Suceava, Meletie Balica, căruia avea să-i urmeze în dregătorie „Andrei Corcodel, *un muntean* (s.n.), de la 11 aprilie 1586”¹⁷. Vorbind, de asemenea, despre boierii lui Petru Șchiopul, același autor considera „notabile eforturile *dregătorilor munteni* (s.n.) de a se integra – de văzut aici daniile și cumpărăturile lui Andrei hatman sau daniile pioase ale lui Ivan Norocea”¹⁸. Numai că Dan Floareș plasează venirea lui Andrei în Moldova destul de târziu: „Boierii munteni refugiați în Transilvania, apoi în Moldova după prima mazilire a lui Mihnea, din 1583, rămân aici, precum Andrei Corcodel, ce devine hatman la Petru, sau Pârvu, rudă prin alianță chiar cu domnul muntean, ce ajunge pârcălab de Soroca”¹⁹.

Fără a formula un punct de vedere cu privire la originea boierului, Iulian Sânzianu, autor al unei teze de doctorat privitoare la domnia lui Aron Vodă²⁰, afirma: „Un alt personaj cu origine incertă, dar cu un rol important în viața politică din Moldova în ultimul pătrar al veacului al XVI-lea este Andrei hatmanul. El se înscrie în aceeași tendință, înregistrată la sfârșitul acestui secol, de migrare a unor dregători între țările românești de la est și sud de Carpați, situație favorizată de decăderea principiului dinastic, legăturile matrimoniale între cele două dinastii muribunde și apariția unei noi categorii boierești, mai puțin atașate de un singur stat și o singură dinastie. Cariera sa se întinde pe mai bine de un deceniu, sub trei domni din ambele țări. Nu cunoaștem ascendența lui Andrei hatmanul, nici semnificația cognomenului său, Corcodel, ceea ce poate sugera că era un proaspăt îmbogățit, ce a acces la funcțiile înalte prin propriile forțe”²¹.

Dacă va fi fost așa sau nu, e greu a spune, fapt pentru care se cuvine mai întâi a înfățișa mai multe despre „cariera” sa.

¹⁶ N. Stoicescu, *Un aspect al relațiilor politice dintre Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVII: mutarea dregătorilor dintr-o țară în alta*, în *AIIAI*, XI (1974), p. 253; despre „moldoveanul Andrei Corcodel hatman” vorbea și Ioan Caproșu când se referea la sprijinul pe care încă îl avea Petru Șchiopul la Constantinopol pentru a reveni pe tronul unuia dintre cele două țări românești, însă nu putem spune cu certitudine dacă istoricul ieșean se referea la originea lui Andrei hatman, ori la locul din care venise acesta la Constantinopol (I. Caproșu, *O istorie a Moldovei prin relațiile de credit*, Iași, 1989, p. 61); tot ca „un mare boier moldovean” îl prezintă și Ștefan Andreescu atunci când vorbește de numirea sa ca mare logofăt al lui Mihai Viteazul (Ștefan Andreescu, *Legături politice între Țara Românească și Moldova (1574-1593)*, în *RdI*, 32 (iulie 1979), nr. 7, p. 1251).

¹⁷ Dan Floareș, *Petru Șchiopul și epoca sa*, Iași, Editura Vasiliana, 2017, p. 71.

¹⁸ *Ibidem*, p. 72.

¹⁹ *Ibidem*, p. 177.

²⁰ Iulian Sânzianu, *Un domn și o domnie la cumpănă de vremuri. Aron Vodă „Tiranul”*, teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2008.

²¹ *Ibidem*, p. 111.

În slujba și în Sfatul lui Petru vodă Șchiopul

Primul document referitor la Andrei este un act de la Petru Șchiopul, din 7 aprilie 1578 sau 1579²², prin care domnul întărea lui Andrei postelnic stăpânirea a „trei fălci și cu optsprezece jerdii de vie”²³ în târgul Cotnari, în dealul Țunbudric. Acele vii fuseseră stăpânite până atunci de Bălțatul logofăt, boier hiclean, ce s-a îndepărtat de Petru Șchiopul „și s-a închinat aceluia lotru, Crețul, și a ieșit din țara domniei mele și nu i-a fost de ajuns cât rău a făcut, cu Crețul, că s-a ridicat și cu Ivan, fratele Crețului, și au venit cu mulți lotri cazaci”²⁴. Se petreceau toate acestea în vara și toamna anului 1577, în acele vremuri în care „aliații lui Petru dispăreau sau își pierdeau influența”, iar el „își înstrăina vechii prieteni și câștiga dușmani noi”²⁵. Așadar, un moment propice pentru manifestarea credinței și solidarității față de domnul aflat în primejdie. Reușind să treacă cu bine, dar nu tocmai lesne, de tulburarea produsă mai cu seamă de Ioan Potcoavă, care „destul rău au făcut țării domniei mele”²⁶, Petru Șchiopul își îndreaptă mânia către boierii trădători și recunoștința față de cei care l-au sprijinit.

„Pentru viclenia lui”, fostul logofăt Vasile Bălțatul avea să plătească cu viața, „însuși Bălțatul a pierit cu acești lotri”, domnul confiscându-i viile mai sus amintite, miluind „cu ele pre credinciosul nostru Andrei postelnic, pentru că a slujit domniei mele cu dreptate și cu credință”²⁷. Formularea, atât de folosită în epocă, nu era însă lipsită de conținut. Dincolo de slujbele ce le va fi adus lui Petru Șchiopul în cea dintâi domnie, probabil mai curând ca postelnic al II-lea, slujbe pentru care domnul era acum recunoscător, Andrei îl sprijinise și financiar pe greu încercatul voievod „în acea vreme când a fost greutate țării domniei mele, din pricina acestor lotri cazaci”, el plătind pe acele vii șase mii de aspri²⁸.

Răstimpul destul de scurt al celei de-a treia domnii a lui Petru Șchiopul pare să nu-i fi fost suficient lui Andrei să avanseze în dregătorii, mărturiile documentare despre el lipsind și pentru întreaga domnie a lui Iancu Sasul. Abia din toamna anului 1582, fără îndoială odată cu întoarcerea lui Petru Șchiopul pe tronul Moldovei, îl întâlnim „iscălit” pe „Andrii logofăt” în documentul prin care Petru voievod întărea mănăstirii Agapia stăpânirea asupra satelor Boloșani și Grași, din ținutul Neamț. Documentul, din 23 noiembrie 1582, păstrat într-o copie prescurtată

²² Documentul original are văleatul greșit, editorul propunând această datare în funcție de evenimente și personaje amintite în document (*DRH*, A, VII (1571-1584), volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2012, p. 265).

²³ Fălciile și jerdiiile erau folosite în acea perioadă pentru măsurarea suprafețelor viilor în zonele Huși și Cotnari (N. Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medieval pe teritoriul României*, București, Editura Științifică, 1971, p. 134).

²⁴ *DRH*, A, VII, p. 264.

²⁵ N. Iorga, *Prefață*, p. XXXII.

²⁶ *DRH*, A, VII, p. 264.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

după o traducere românească veche²⁹, nu va fi purtat neapărat iscălitura lui Andrei, fiindcă el trebuie să fi fost mai curând ispravnic de act, așa cum îl regăsim și în alte câteva documente ulterioare, din 13 decembrie 1582³⁰, 30 ianuarie 1583³¹ ori 16 iunie 1583³². La acea vreme cel care conferea „mare putere și întărire” tuturor celor scrise în hrisoave prin atârnarea peceteii domnești și, uneori, prin semnătură, era marele logofăt al acelor vremuri: Luca Stroici.

Faptul este confirmat într-un document din 4 august 1583 prin care Petru Șchiopul voievod dăruia mănăstirii Sfântul Sava din Ierusalim niște case cu locul lor în Iași. În partea stângă jos a celei dintâi file, sub cuvintele scrise de domnul însuși, în limba română, „pus-am mena domniei mele”, alături de mărturiile mitropolitului Moldovei, Teofan și a episcopului de Rădăuți, Gheorghe, și sub mărturia lui Stroici logofăt își așeza iscălitura și Andrei: „și eu, Andrei logofăt al treilea, și mâna mea aici”³³.

Dincolo de confirmarea prezenței și activității lui Andrei, ca al treilea logofăt, în cancelaria lui Petru Șchiopul, cred că documentul poate căpăta semnificații mai profunde, el constituind o mărturie și asupra legăturilor ce aveau să se înnoade între Andrei și marele logofăt Luca Stroici, legături asupra cărora voi reveni însă când voi vorbi despre familia viitorului hatman.

Până să ajungă însă conducătorul armatei moldovene, Andrei mai avea de parcurs câteva etape, mai avea de urcat câteva trepte. Cea dintâi a constituit-o pârcălăbia de Hotin, dregătorie în care îl regăsim o bună parte a anului 1584 și în prima jumătate a anului următor³⁴, apoi pârcălăbia de Neamț, începând din vara lui 1585, până în aprilie 1586³⁵. Succedând lui Meletie Balica³⁶, începând cel mai târziu de la 11 aprilie 1586, Andrei avea să devină portar de Suceava. Întâlnit în documente și cu titlul de hatman³⁷, iar uneori, mai ales în actele domnești de danie

²⁹ *Ibidem*, p. 545.

³⁰ *Ibidem*, p. 546-547, nr. 455 (doc. din 13 decembrie 1582); 547-548, nr. 456 (doc. din 13 decembrie 1582).

³¹ *Ibidem*, p. 552.

³² *Ibidem*, p. 594.

³³ ANI, Mănăstirea Sf. Sava, LX/3; *DRH*, A, VII, p. 602.

³⁴ *DRH*, A, VII, p. 620 (doc. din 14 ianuarie 1584); 628 (doc. din 20 martie 1584); 630 (doc. din 20 martie 1584); 635 (doc. din 5 aprilie 1584); 640 (doc. din 8 aprilie 1584); 644 (doc. din 13 aprilie 1584); 647 (doc. din 14 aprilie 1584); 658 (doc. din 21 mai 1584); 661 (doc. din 30 mai 1584); *ibidem*, VIII (1585-1592), volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 14 (doc. din 30 martie 1585); 17 (doc. din 2 aprilie 1585); 19 (doc. din 5 aprilie 1585); 21 (doc. din 6 aprilie 1585) și 25 (doc. din 8 aprilie 1585).

³⁵ Pare să fi deținut această dregătorie și în toamna anului 1584 (*ibidem*, VII, p. 673 (doc. din 1 octombrie 1584); *ibidem*, VIII, p. 45 (doc. din 20 august 1585); 82 (doc. din 12 ianuarie 1586); 93 (doc. din 20 februarie 1586); 96 (doc. din 20 februarie 1596); 106 (doc. din 11 martie 1596)).

³⁶ Ștefan S. Gorovei, *Mărturiile unui document*, în *CI*, XII-XII (1981-1982), p. 307-316; Maria Magdalena Székely, *Doi hatmani moldoveni: Meletie și Isac Balica*, în *MI*, februarie 1994, p. 70.

³⁷ *DRH*, A, VIII, p. 151 (doc. din <1586-1587> iunie 15); 170 (doc. din 1586 septembrie 1 – 1587 august 31); 259 (doc. din 10 iunie 1587); 295 (doc. din 31 ianuarie 1588); 495 (doc. din 25 martie 1590).

sau de întărire, purtând titlul de hatman și pârcălab de Suceava³⁸, Andrei va păstra această dregătorie până spre ultimele luni ale domniei lui Petru Șchiopul.

Pe lângă actele interne ale cancelariei moldovenești s-au păstrat și alte câteva mărturii care ni-l înfățișează pe Andrei în calitatea sa de hatman al Moldovei. Într-un document din 14 iulie 1589, dat la Iași, adresat bistrițenilor, „Andreas, Supremus Hatman, generalis campiductor regni Moldavie” îi înștiința pe aceștia cu privire la înlocuirea unui dregător la Câmpulung și îi asigura de eforturile constante de prindere a tâlharilor ce le pricinuiseră însemnate pagube bistrițenilor: „acum milostivul nostru Domn a pus alt dregător acolo și i-a dat așa putere Măria Sa, că unde va găsi astfel de om rău sau de va auzi oriunde în țara aceasta, să-l prindă, ori de va fi în sat călugăresc, ori de va fi în sat vlădicesc, oriunde în ținutul milostivului nostru domn”³⁹. Cu această dregătorie l-a reținut, ceva mai târziu, și Giovanni de Marini Poli, care-l înregistra ca „Andrea Hatman, capitano supremo di fantaria”⁴⁰.

Însă poate cea mai importantă mărturie care îl pomenește pe Andrei hatmanul este cea scrisă de însuși Petru Șchiopul, acea mărturie a căsătoriei sale cu Irina Botezata. În acea „carte de cununat”, domnul Moldovei i-a însemnat pe mitropolitul Gheorghe Movilă, episcopul Ghedeon de Rădăuți, Anastasie, egumenul mănăstirii Galata, logofătul Luca Stroici, Ieremia Movilă mare vornic al Țării de Jos și „Andriia hatman”. Mai urmau apoi Gheorghe hatmanul, cămărașul Hrisoverghi și alții mulți, însă nenumiți⁴¹.

Începând cu martie 1591 Andrei avea să fie vornic al Țării de Sus⁴², păstrând această dregătorie, cel mai probabil, până la părăsirea domniei de către Petru vodă Șchiopul. Deși ultimul document care conține întreg Sfatul domnesc este din 16 iunie 1591⁴³, un scurt rezumat cu data 5 iulie vorbește despre un „ispisoc de la Petru vodă, precum au miluit pe Andrei vornecul cu un sat, anume Trebeșul, cari este la ținutul Bacăului”⁴⁴.

---

³⁸ *Ibidem*, p. 290 (doc. din 28 ianuarie 1588); 344 (doc. din 20 august 1588); 372 (doc. din 16 decembrie 1588); 388-389 (doc. din 15 aprilie 1589); 397 (doc. din 25 aprilie 1589); 433 (doc. din 12 iunie 1589); 444 (doc. din 23 iunie 1589). Istoriografia română cunoaște câteva contribuții privitoare la evoluția acestui titlu în cancelaria domnească: Ștefan S. Gorovei, *Mărturiile unui document*, p. 310-316; N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova*, vol. I, București, 1971, p. 265; Constantin V. Dimitriu, *op. cit.*, *passim*; I. Tanoviceanu, *Contribuțiuni la biografiile unora din cronicarii moldoveni*, extras din *AARMSI*, s. II, t. XXVII (1905), p. 6-10.

³⁹ Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene (Bistrița, Brașov, Sibiu)*, Partea I, 1358-1600, București, 1911, p. 702-703; traducerea românească reluată și în N. Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de Domni*, ed. a 2-a, Vălenii de Munte, 1925, p. 29; I. Sânzianu, *op. cit.*, p. 112.

⁴⁰ Hurmuzaki, *Documente*, III/1, 1576-1599. *Cu portretul lui Mihaiu-Vodă Viteazul*, București, 1880, p. 197.

⁴¹ *DRH*, A, VIII, p. 539.

⁴² *Ibidem*, p. 560 (doc. din 16 martie 1591); 563 (doc. din 16 martie 1591); 579 (doc. din 25 aprilie 1591); 585 (doc. din 30 aprilie 1591).

⁴³ *Ibidem*, p. 615.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 619.

Așadar, cei aproape nouă ani în care l-a slujit pe Petru vodă Șchiopul în cea de-a patra domnie a acestuia pe tronul Moldovei i-au înlesnit lui Andrei ascensiunea până spre vârful ierarhiei dregătoriilor moldovene și, după cum vom vedea, constituirea unui patrimoniu funciar apreciabil, stăpânirile sale fiind răspândite în ținuturile Hotin, Soroca, Suceava, Neamț, Hârlău, Iași, Fălciu și Tecuci⁴⁵.

Stăpân de moșii

După cum am văzut în rândurile de mai sus, spre finalul deceniului opt al veacului al XVI-lea, Andrei primise de la Petru Șchiopul niște vii la Cotnari, acestea rămânând, pentru anii imediat următori, singura avere imobilă cunoscută a boierului. Abia peste câțiva ani posesiunile sale aveau să sporească. La 11 martie 1586, primea în stăpânire satul Climăuți, deasupra Nistrului, satul Socolul și seliștea Zăvadinele, în ținutul Soroca, precum și seliștea Dancăuții, Vorniceni și Turbureanii, în ținutul Hotinului. Dintre acestea, Climăuții fusese luat de Petru Șchiopul pentru hiclentie de la Simion și fratele lui Gligorie, ce pribegiseră în Țara Leșească, la cazaci, de unde „au ridicat pe un oarecare lotru, ca domnișor, anume Petru, și au venit cu sabia” asupra Țării Moldovei și a voievodului ei. Toți trei, atât pretendentul, cât și boierii hicleni au fost prinși și uciși „ca dușmani ai domniei mele și ai întregii țări a domniei mele”. Celelalte seliști și sate erau domnești din ocoalele cetăților Soroca și Hotin. Prin același document, Andrei mai dobânda și satul Rujinți, pe Ciuhur, la ținutul Neamț, luat „tot pentru hiclentie, de la niște pani”. Tot în ținutul Neamț mai obținea Căcăcenii, Lăleștii și Broștenii, ce fuseseră sate domnești, ascultătoare de ocolul târgului Piatra. La care se adăuga și satul Budzeni, din același ținut, cumpărat cu 300 de zloți tătărăști⁴⁶.

La 28 ianuarie 1588, „jupan Andrei hatman și pârcălab de Suceava” primea întărire din partea domnului Petru Șchiopul și a sfatului domnesc pentru stăpânirea moșiei pe care tocmai o cumpărase pentru trei mii de zloți tătărăști, Bursucenii, în ținutul Sucevei „cu mori în sat și cu loc de mori pe Siret”⁴⁷.

Câteva luni mai târziu, la 20 august 1588, îi era confirmată stăpânirea satului Zăvadinele, în ținutul Soroca, și a altor câteva sate învecinate „pentru slujba lui ce a slujit domniei mele și țării domniei mele, când au venit acești lotri cazaci asupra domniei mele și asupra țării domniei mele. Alta, pentru că a dat domniei mele cincizeci și cinci de mii de aspri în treaba și în greutatea țării domniei mele”. Primea, de asemenea, și 20 de sălașe de țigani⁴⁸.

În braniștea de la Bohotin Petru Șchiopul îi dăruise un loc de prisacă „în Vale Hămeosului, care este pe Bohotin”, pentru a-și întemeia o prisacă. În aprilie 1589, domnul confirma dania prin care „pan Andrei hatman și pârcălab de

⁴⁵ Sergiu Ciobanu, *op. cit.*, p. 47-53; Paul Daniel Nedeloiu, *op. cit.*, p. 406-408.

⁴⁶ DRH, A, VIII, p. 100-104.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 289-291.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 341-345.

Suceava” dăruia acea prisacă „rugii noastre, sfânta mănăstire de la Pângărați”⁴⁹, fapt pentru care acesta din urmă avea să fie înscris în pomelnicul mănăstirii la „30 zile ale lunii lui noiembrie, în ziua prăznuirii Sfântului Apostol Andrei, întâiul chemat”⁵⁰.

În iunie 1589, îi era confirmată stăpânirea satului Șeptelicieni, ținutul Soroca, pe care îl cumpărase pentru 1.500 zloți tătărăști de la Șeptelici armaș⁵¹, iar peste ceva mai bine de două luni, la 8 septembrie 1589, „Pentru vodă au miluit pre al său cinstit și credincios boier Andrei hatman” cu satul Podoleni, de asemenea sat domnesc, sub ascultarea braniștii, „pentru mare slujbă ce-au făcut domniei și țerei, când au trecut pe aicea turcii de au prădat Țara Leșească. Și au prădat și au robît 3 sate aicea pe Jâjâia. Și Andrei hatman au scos robii aceia de la turci”⁵².

În vara anului viitor, la 25 iunie 1590, îi era întărită posesia asupra unui vad de moară din apa Bârladului, ce se afla între târgul Tecuciului și între Cămilești, vad pe care îl cumpărase de la Sava vel stolnic⁵³. O lună mai târziu, prin documentul din 28 iulie 1590, dat la Petricău, Petru Șchiopul confirma că „pe acest adevărat, cinstit și credincios boier al nostru, Andrei hatman, l-am miluit cu deosebita noastră milă, i-am dat și i-am miluit de la noi, în țara noastră a Moldovei, cu o seliște anume Feridiianii și cu un iaz al domniei mele, anume Leahul”, în ținutul Hârlăului, „ca să-și întemeieze acolo sat”⁵⁴.

La toate aceste se adaugă și satul deja amintit, Trebeșul, din ținutul Bacău, ocolul Bacăului, pe care îl căpăta de la Petru Șchiopul fiindcă îl sprijinise, „în trebele țării” cu 30.000 de aspri⁵⁵.

Această ultimă precizare, întâlnită și în alte documente, ne îndreptățește să considerăm în fapt multe dintre aceste sate cumpărate de Andrei, el neprimindu-le doar pentru slujbele aduse domniei și țării, cât mai cu seamă în schimbul unor sume de bani cu care îl sprijinise pe Petru Șchiopul „în treaba și în greutatea țării”⁵⁶, fiind

⁴⁹ *Ibidem*, p. 387-389 (doc. din 15 aprilie); 395-399 (doc. din 25 aprilie).

⁵⁰ Petronel Zahariuc, *Pomelnicul mănăstirii Pângărați*, în *SMIM*, XXXVIII (2020), p. 132.

⁵¹ *DRH*, A, VIII, p. 432-433 (doc. din 15 iunie); 445-447 (doc. din 25 iunie).

⁵² *Ibidem*, p. 473; documentul este folosit de Andrei Pippidi pentru a argumenta că „repetarea, în câteva rânduri, a intervenției otomane, întovărășită de fiecare dată de incendieri, devastări și, mai ales, capturarea de noi robi, a avut eoul așteptat în documentele epocii” (Andrei Pippidi, *Contribuții la studiul legilor războiului în Evul Mediu*, București, Editura Militară, 1974, p. 269).

⁵³ *DRH*, A, VIII, p. 515.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 520.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 619.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 345; și alți istorici au observat că „din documente reiese că domnul trebuie să apeleze des la împrumuturi «în treaba și în greutatea țării domniei mele», dând în schimb seliști din ocoalele domnești: 55.000 aspri de la Andrei hatman, 20.000 aspri bani gata «în nevoia țării» de la Benedict fost ceașnic, 60.000 aspri de la Nicula stolnic” (Mihai Maxim, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în ultimul sfert al veacului XVI*, în *SMIM*, XII (1994), p. 21, nota 115); mai multe despre împrumuturile bănești contractate de Petru Șchiopul vezi la Cătălina Chelcu, *Mărturii despre politica financiară a lui Petru Șchiopul*, în *Moldova și economia de schimb europeană. Secolele XIV-XVIII*, volum editat de Viorel M. Butnariu, Iași, Editura Panfilus, 2002, p. 101-114.

vorba de cele mai multe ori de sate domnești, din ocoalele târgurilor, practică ce a dus în cele din urmă la desființarea ocoalelor domnești⁵⁷.

Finalul verii anului 1591 avea să aducă pentru boierul nostru finalul unei perioade destul de liniștite. Secvențele imediat următoare ale vieții sale pot fi reconstituite pornind de la fragmentul bine cunoscut din cronica lui Grigore Ureche privitor la părăsirea tronului și a țării de către Petru vodă Șchiopul: „Iară el umplându domniei sale 7 ani și jumătate, s-au rădicat cu fruntea boiarilor, că boiarii să temură a rămânea, să nu pață ca mai înainte cu Iancu vodă, între carii au fostu Stroiciu logofătul cel mare, Ieremiia Movila vornicul și frati-său Simion păharnicul, carii mai apoi amândoi au căzut la domnie, și fratile lor Toader spătariul și *Andrei hatmanul* (s.n.) și alți mulți, carii nu să îndura de dânsul. Și au trecut pin Țara Leșască, în Țara Nemțască și acolo s-au așezat. [...] De acolo boiarii s-au întorsu în Țara Leșască cu toții și s-au așezat acolo, la târgu la Podhaeț și pre aiurea”⁵⁸.

Hatman în cea dintâi domnie a lui Aron Vodă

Dar oare se vor fi oprit boierii „cu toții” în Țara Leșească, așa cum spune Grigore Ureche? Pare-se că nu⁵⁹. Asta pentru că în puținele documente interne păstrate din cea dintâi domnie a lui Aron Vodă, dintre care doar două care să conțină și Sfatul domnesc, întâlnim ca deținător al dregătoriei de portar de Suceava tot un Andrei, cu mențiunea că, în primul dintre aceste documente, din 25 decembrie 1591, el este numit „Andrei Corcodel portar de Suceava”⁶⁰, pentru ca în următorul, din 3 mai 1592 să fie consemnată doar „credița panului Andrei portar de Suceava”⁶¹. Acestora li se mai adaugă un document latinesc de la Aron Vodă, din 28 februarie 1592, privitor la chestiuni financiare ale negustorului grec, creditor de domni și vameș în Moldova, Nicolae Nevridi⁶², document dat în prezența „consiliariorum nostrorum”, între care și „Andreas dux militum”⁶³. Nu în ultimul rând, trebuie amintită și informația datorată cronicarului István

⁵⁷ Cătălina Iliescu, *Petru Șchiopul, inițiator al procesului desființării ocoalelor domnești în Moldova*, în *AIIIX*, XXXVII (2000), p. 69-79.

⁵⁸ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu, București, 1955, p. 205.

⁵⁹ „Andrei hatmanul, un raliat iarăși, întors la 1591 de noul domn de la vornicie în vechia-i demnitate de hatman”, (N. Iorga, *Prefață*, p. LXXXV); „în privința lui Andrei el va redeveni hatman la Aron vodă” (Dan Floareș, *op. cit.*, p. 72); „se pare că s-a întors în țară, după ce petrecuse pe Petru Șchiopul în pribegia sa, în timp util pentru a ocupa funcția pe care o deținuse până atunci. Aron vodă l-a menținut în calitatea de hatman, el apărând în această funcție în primul sfat domnesc atestat al acestui domn, la 25 decembrie 1591” (I. Sânzianu, *op. cit.*, p. 112).

⁶⁰ *DRH*, A, VIII, p. 644.

⁶¹ *Ibidem*, p. 684.

⁶² I. Caproșu, *op. cit.*, p. 65.

⁶³ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XXIII, *Acte străine din arhivele Galiției, vechii Prusii și Țerilor-de-Jos*, București, 1913, p. 416; Ilie Minea, *Aron Vodă și vremea sa*, în *CI*, VIII-IX (1932-1933), nr. 1, p. 156.

Szamosközy, potrivit căreia, printre boierii din Moldova de „pe vremea lui Aron Vodă” se regăsea și „Crocodel hatman”⁶⁴.

Incertitudinea sporește, fiindcă în documentul din 25 decembrie 1591 îl întâlnim menționat pe „Andrei fost hatman”, boier al lui Petru Șchiopul. Și astfel răsare întrebarea: este Andrei fost hatman al lui Petru Șchiopul același cu Andrei Corcodel portar de Suceava în timpul lui Aron Vodă?

Inițial am fost tentat să cred că trebuie să disting între cei doi, distincție la care mă îndemnau datele cuprinse în documentul din 25 decembrie 1591. Bănuiala mea era în bună măsură întreținută și de numeroasele semne de întrebare ce însoțeau adeseori identificarea lui Andrei hatmanul cu Andrei Corcodel. Cu toate că nu pare să fi cunoscut documentul din 25 decembrie 1591, Ilie Minea îl menționa pe „Andrei Corcodel, portarul de Suceava” printre marii dregători domnești ce alcătuiau „anturajul la care se oprise Aron Vodă după o serie de experiențe”⁶⁵. O urmă de îndoială mai păstra și el, fiindcă se întreba într-una din notele studiului său dacă „putem admite că Andrei din 28 Febr. 1592 e Crocodel din lista lui Szamosközy”⁶⁶. Și Nicolae Stoicescu trecea între paranteze numele Corcodel, atunci când îl alătura lui Andrei în vocea pe care o întocmea în *Dicționarul marilor dregătorilor*, făcând, în notă, precizarea: „așa i se zice uneori și așa îi spune și Szamosközy”⁶⁷.

Am găsit și o confirmare a propriei opinii într-o interpretare similară, propusă de Paul Daniel Nedeloiu: „Despre familia acestui mare dregător se știu puține lucruri. Nicolae Stoicescu l-a identificat cu Andrei Corcodel, hatman și portar de Suceava în vremea lui Aron vodă Tiranul. Identificarea este însă greșită, așa cum ne-o demonstrează un document din 25 decembrie 1591 prin care Aron Tiranul întărea stăpânirile Mănăstirii Pângărați, inclusiv o prisacă la Bohotin și niște vie la Cotnari, dăruite de Andrei «fost hatman». În plus, Grigore Ureche ne spune că Andrei hatman s-a refugiat în Polonia, alături de alți boieri, împreună cu Petru Șchiopul odată cu sfârșitul ultimei domnii a acestuia, fiind improbabil să se fi întors atât de repede (după circa patru luni) și să fi redobândit dregătoria de hatman și portar de Suceava”⁶⁸.

Pentru a nu adânci îndoiala, să vedem ce informații oferă documentul atât de des amintit, cel din 25 decembrie 1591. De fapt documentele, fiindcă în aceeași zi au fost întocmite două acte privitoare la aceeași chestiune, ambele păstrate în forma lor originală, unul redactat pe hârtie, iar celălalt pe pergament. Mai precis, Aron voievod întărea călugărilor de la mănăstirea Pângărați stăpânirea pentru „toate poienile care sunt lângă mănăstire, care le sunt danie de la părintele domniei mele răposatul Alexandru voievod”, precum și două sate pe Cracău, Bilăești și

⁶⁴ Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la români 1566-1608*, Cluj, 1928, p. 97.

⁶⁵ Ilie Minea, *op. cit.*, p. 157.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 158, n. 1.

⁶⁷ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 290-291.

⁶⁸ Paul Daniel Nedeloiu, *op. cit.*, p. 404.

Ivănești, și două mori în gura Cracăului, danie de la Petru voievod. De asemenea, documentul amintește și „o prisacă în Braniște, la capătul de jos al braniștii pe Bohotin, în vale Hemeiosului, ce le este iarăși danie de la Petru voievod”. În cele din urmă, domnul mai întărea mănăstirii stăpânirea pentru „trei fâlci și patruzeci de jărdii de vie în Dealul Nou de la Cotnari, care acele vii le-au dat Andrei fost hatman”⁶⁹. Deși în document prisaca de la Bohotin pare a fi danie de la Petru Șchiopul, nu trebuie să uităm că aceasta fusese dăruită mănăstirii Pângărați de Andrei hatman, domnul doar confirmând călugărilor stăpânirea asupra acesteia în aprilie 1591.

Trecând la cel de-al doilea document, mai amplu, vom observa că el păstrează, în linii mari, aceleași date, însă cu câteva nuanțe. Mă voi opri doar la cele de interes pentru cercetarea de față. „Și întru aceasta, de asemenea, am dat și am întărit sfintei mănăstiri Pangarați o prisacă în braniște, în capătul de jos al braniștii, pe Buhotin, în valea Hemeiosului. Și de asemenea am dat și am întărit sfintei mănăstiri Pangarați trei fâlci de vie și patruzeci de jerdii de vie în dealul Nou de la Cotnari, care cu această prisacă ce este în braniște pe Buhotin și cu aceste vii l-a miluit Petru voievod *pe boierul său Andrei fost hatman* (s.n.), iar el însuși de a lui bunăvoie, s-a ridicat și a dat sfintei mănăstiri Pangarați, de aceea să fie și de la domnia mea sfintei mănăstiri ocină și milă și danie și întărire”⁷⁰. În acest din urmă document este invocată și credința marilor boieri din Sfatul domnesc, între care și „credința panului Andrei Corcodel portar de Suceava”⁷¹.

Astfel prezentate lucrurile ar fi lesne de crezut că vorbim despre doi boieri diferiți, ce poartă însă același nume: Andrei. Unul, boier al lui Petru Șchiopul, a făcut dania către mănăstirea Pângărați, iar altul, în Sfatul lui Aron Vodă, confirma alături de domn acea danie.

Numai că aveam să ajung în situația de a-mi contrazice propria opinie încă înainte de a o face cunoscută și altora. Citind și recitind documentele privitoare la Andrei portarul Sucevei, întâlnit în unele acte, așa cum am amintit deja și ca hatman și pârcălab de Suceava, am putut observa că într-un document din 28 ianuarie 1588, prin care Petru Șchiopul confirma vânzarea pe care o făceau Pătrașco vătaf, fiul lui Nicoară, și verii săi, satul Bursuceni, în ținutul Sucevei, „credinciosului și cinstitului nostru boier, jupan Andrei hatman și pârcălab de Suceava”⁷², între boierii din Sfat este menționată „credința panului Andrei portar de Suceava”⁷³. Mai mult decât atât, în documentul din 20 august 1588, prin care Petru Șchiopul întărea aceluiași „jupan Andrei hatman și pârcălab de Suceava” stăpânirea asupra satului Zăvadinele din ținutul Soroca, pe Răut, în sfat este

⁶⁹ DRH, A, VIII, p. 640-641.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 643.

⁷¹ *Ibidem*, p. 644.

⁷² În paragrafele imediat următoare mai apare de trei ori formularea „credinciosul și cinstitul nostru boier pan Andrei hatman” (*ibidem*, p. 290-291).

⁷³ *Ibidem*, p. 291.

menționată din nou „credința panului Andrei portar de Suceava”⁷⁴. La fel stăteau lucrurile și în actul din 25 aprilie 1589 care confirma stăpânirea lui „Andrei hatman și pârcălab de Suceava” asupra unui loc de prisacă la Bohotin, în Valea Hemeosului, actul fiind întărit, printre alți boieri moldoveni, de Andrei portar de Suceava⁷⁵.

Această practică, pe care Ștefan S. Gorovei o găsea, pe bună dreptate, „contrară obiceiului mai vechi, care impunea să nu se menționeze «credința» aceluia care era și beneficiarul actului”⁷⁶, lămurește confuzia ce poate izvorî ca urmare a lecturii individuale a documentului de la Aron Vodă din 25 decembrie 1591. De aceea, cred că singurul element de noutate din acest din urmă document constă în precizarea, pe lângă prenumele Andrei și dregătoria de portar de Suceava, a acestui cognomen, „Corcodel”, ce pare a ne duce cu gândul la o poreclă, dar care poate ascunde, de fapt, un nume de familie, chestiune asupra căreia voi reveni.

Drept urmare, cred că putem conchide că Andrei, hatmanul lui Petru Șchiopul, avea să revină în Moldova la scurtă vreme după ce o părăsise alături de voievodul pribeag și de „fruntea boiarilor”, urmând să dețină această dregătorie și în prima domnie moldovenească a lui Aron Vodă. O domnie scurtă și agitată, în care atât domnul, cât și cei mai mulți dintre boierii săi par să-și urmeze cu abnegație planurile, numai că, acestea nu vor fi coincis⁷⁷. Fără a putea spune în chip hotărât dacă ori în ce fel va fi fost implicat Andrei hatmanul în tulburările ce au marcat primăvara și vara anului 1592, este hotărât lucru că aventura sa printre marii dregători ai Moldovei avea să se încheie în vara, cel târziu toamna aceluia an⁷⁸.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 344.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 398.

⁷⁶ Ștefan S. Gorovei, *Mărturiile unui document*, p. 314, n. 69; „Un fapt oarecum straniu este acela că deși unii membri ai Sfatului fac obiectul documentului, dăruindu-li-se sau întărindu-li-se sate, ei sunt menționați și în Sfat, contrar uzanțelor. Este cazul lui Grigore Cocor, la 2 aprilie 1585 și a lui Andrei hatman și pârcălab de Suceava la 28 ianuarie 1588 și 20 august 1588” (Dan Floareș, *op. cit.*, p. 75). Altfel stăteau însă lucrurile cu câțiva ani mai înainte, la 11 martie 1586, când „acest adevărat al nostru credincios pan Andei logofăt și pârcălab de Neamț” primea mai multe sate, printre care și Zăvadinele, pentru slujba sa dreptcredincioasă. El nu apare menționat și între boierii din Sfat, ca pârcălab de Neamț fiind trecut doar Dracsin (*DRH*, A, VIII, p. 102-103).

⁷⁷ I. Sînzianu, *op. cit.*, p. 37-147; Virgil Pâslariuc, *Raporturile politice dintre marea boierime și domnie în Țara Moldovei în secolul al XVI-lea*, Chișinău, Editura Pontos, 2005, p. 202-214; Ilie Minea, *op. cit.*, p. 104-184; N. Șendrea, *Evenimente interne din domnia lui Aron Vodă <1591-1595>*, în *CI*, IV (1928), 2, p. 41-51.

⁷⁸ Din puținele mărturii documentare păstrate din scurta domnie moldovenească a lui Petru Cazacu s-a păstrat un act prin care „Petru Despot Alexandrovici”, care se apropia să piardă „locul străbunilor noștri, al țerii Moldovei, țara noastră de moștenire”, punea în ordine câteva chestiuni financiare. Între altele, reveneau „lui Albotă logofătul 12.000 de lei și 6.000 de lei bani de aur lui Andreiu postelnicul, grecul”. E greu a spune dacă poate fi făcută vreo legătură cu personajul nostru (N. Iorga, *Studii și documente*, XXIII, p. 423); cât despre Petre Albotă, mort înainte de 1597, el este cunoscut mai ales ca mare vornic al lui Alexandru Lăpușneanu și al fiului său Bogdan (Ștefan S. Gorovei, *Începuturi genealogice*, în *SMIM*, XXXVI (2018), p. 65, nota 17; Mihai Dim. Sturdza, *Din vremea lui vodă Lăpușneanu: logofătul Petru Albotă și urmașii săi*, în *Familie boierești din Moldova și Țara*

Cert este că la revenirea pe tronul de la Iași, Aron Vodă nu avea să-l mai găsească pe fostul său portar de Suceava. Poate că acesta a plecat chiar în zilele de final ale primei domnii a lui Aron Vodă, înspăimântat de crudul sfârșit cu care domnul a pedepsit lipsa de credință a boierilor săi. Dacă nu, atunci se prea poate să fi aflat că numele său să fi fost printre cele scrise în catastiful adus la Iași de Oprea armașul, catastif ce cuprindea „pre toți, pre câți au vrut el (Aron Vodă, n.n.) să-i piarză”⁷⁹, vrând astfel și Andrei, precum Nestor Ureche, „să hălăduiască” de Aron Vodă, apucând calea pribegiei. Și unde-i va fi fost mai la îndemână, decât în „Țara Leșască”, acolo unde-i lăsase, cu un an în urmă, pe boierii Movilești, pe Luca Stroici, meleaguri către care avea să se îndrepte și Nestor Ureche, pentru a se alătura „boierilor pribegi strănși”, spre a „aștepta sfârșitul lucrului”⁸⁰, cum spunea Ureche, fiul, ori pentru a grăbi sfârșitul lucrului, așa spune eu.

Așadar, nu mai târziu de luna octombrie a anului 1592, Andrei hatmanul avea să părăsească Moldova, îndreptându-se spre Polonia.

Din nou în „Țara Leșască”

În anul următor, 1593, prezența sa este atestată la Uniev (lângă Przemyśl), pomelnicul mănăstirii de acolo cuprinzând următoarele: „Milostivul Domn Voevod al Moldovei Petru Voevod și boierii lui, anul 1593, supt arhimandritul Isaia Balaban, pan Andrei Hatmanul cel Mare al Țerii Moldovei, pan Gavrilaşco Logofăt al doilea al țării Moldovei, pan Ghenghea vornicul țării Moldovei supt Domnul Barnovschî, 1629”. P.P. Panaitescu, cel care a făcut cunoscute aceste informații, considera că „Petru Șchiopul, în timpul exilului său a trecut deci pe acolo cu boierii săi”⁸¹.

Înainte de a discuta aspectele cuprinse în pomelnicul de la Uniev, cred că merită amintit și documentul din 18 ianuarie 1593, cunoscut ca „itinerariul lui Petru Șchiopul” în exilul său occidental, localizat de editorii săi, mai vechi ori mai noi, la Bozen, ținând cont de „domiciliul lui Petru Șchiopul în perioada septembrie 1592-12 iunie 1594”⁸², fiindcă informațiile din cele două documente pot fi puse, cel mai probabil, în legătură.

Românească. *Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, vol. I (*Abaza-Bog*), coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, București, Editura „Simetria”, 2004, p. 44-47).

⁷⁹ Gr. Ureche, *op. cit.*, p. 208.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 209.

⁸¹ P. P. Panaitescu, *Fundațiuni religioase românești în Galiția*, în *BCMI*, XXII (ian.-mart. 1929), fasc. 59, p. 12.

⁸² *DRH*, A, IX (1593-1598), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Sorin Grigoruță, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 3-4; *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș, și Alexandra Roman-Moraru, introducere de Alexandru Mareș, București, Editura Academiei Române, 1979, p. 176-177; Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XI, p. 233-235.

Revenind la pomelnic, avem așadar un an, 1593, și o înșiruire de nume, între care și cel al personajului de interes pentru noi. Le vom analiza însă în ordinea în care sunt scrise. Cel dintâi: „Milostivul Domn Voevod al Moldovei Petru Voevod”. Dacă anul este corect, cred că prezența lui Petru Șchiopul la Uniev este puțin probabilă, fapt de altfel semnalat și de alți istorici. În acest sens, Constantin Rezachevici afirma: „în ianuarie 1593 Petru Șchiopul pare să se fi deplasat în Polonia, la Uniev, lângă Przemysl, în inima Rusiei Roșii, sau, mai degrabă, să fi trimis un reprezentant al său aici, pentru a lua legătura cu boierii săi moldoveni refugiați în Polonia, în frunte cu Lupu Stroici și frații Movilești, însemnările sale de călătorie menționând, sub data de 8/18 ianuarie 1593 distanțe până la Liov și Przemysl”⁸³.

Urmează arhimandritul Isaia Balaban, nepot al lui episcopului de Liov, Ghedeon Balaban⁸⁴. Pe „pan Andrei Hatmanul cel mare al Țării Moldovei” începem să-l cunoaștem, iar alte lucruri urmează a le afla. „Pan Gavrilaşco logofăt al doilea al Țării Moldovei” trebuie să fi fost Gavrilaş Hâra, căsătorit cu Mărinca, fiica marelui vistiernic Ion Stroici⁸⁵. Nu în ultimul rând, „pan Ghenghea vornicul Țării Moldovei” era probabil Ionașco Ghenghea⁸⁶.

Așadar, este foarte probabil ca în ianuarie 1593 grupul de boieri moldoveni din Polonia, între care se afla și Andrei hatmanul, să se fi reunit și să se fi sfătuit spre a găsi soluțiile pentru a se apropia, păstrând formularea lui Grigore Ureche, de „sfârșitul lucrului”, adică de revenirea lui Petru Șchiopul pe tronul Moldovei. Concluziile întâlnirii lor trebuiau comunicate domnului exilat departe de dânsii. Și astfel capătă și mai mult sens documentul din 18 ianuarie 1593, document ce înregistrează de fapt distanțe din Polonia spre Bozen și nu invers, distanțe parcurse de cei ce se vor fi deplasat spre Tirolul de Sud.

⁸³ Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881*, vol. I, *Secolele XIV-XVI*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 744.

⁸⁴ Serhii Plokhyy, *The Cossacks and Religion in Early Modern Ukraine*, Oxford, Oxford University Press, 2001, p. 87-88.

⁸⁵ La 5 martie 1587 Petru vodă Șchiopul confirma vânzarea seliștei Andreicăuții, din ținutul Hotinului, pe care Vartic nemiș o vânduse „credinciosului nostru Gavrilaş al doilea logofăt și cneaghinei lui, Mărinca, fiica răposatului Stroici vistier” (*DRH*, A, VIII, p. 198); mai multe lămuriri la Ștefan S. Gorovei, *Miscellanea*, p. 671-672.

⁸⁶ I. Tanoviceanu considera că în ceea ce privește modul „cum a ajuns Ghianghia așa de iute logofăt mare fără să fi avut tată (deoarece se vede că n-avea tată chiar în anul 1592) care să-l ajute la înaintare, nu trebuie să ne mirăm. Mai întâiu, Ghianghia era boier de neam mare și cu știință de carte, lucru rar pe vremile acelea. Pe de altă parte el era rudă de aproape cu Lupu Stroici, care îndelungată vreme a stătut logofăt mare la o mulțime de domni și care de bună seamă l-a ajutat la început să înainteze fiindcă ținea pe o nepoată sau poate chiar pe fata lui (I. Tanoviceanu, *Istoria moșiei Săveni. Scoasă din scrisorile ei cele vechi*, în „Arhiva”, III (1892), p. 339); pomind de la opinia lui Tanoviceanu, N. Stoicescu socotea că Ionașco Ghenghea fusese căsătorit cu „fiica lui Luca Stroici mare logofăt și rudă prin acesta cu Movileștii și cu Miron Barnovschi” (N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 400); într-un articol ce aduce *Contribuții la genealogia familiei Stroici*, Maria Magdalena Székely afirma însă că opinia lui I. Tanoviceanu nu este susținută documentar (Maria Magdalena Székely, *Contribuții la genealogia familiei Stroici*, p. 249-250; pentru descendenții lui Luca Stroici, vezi și eadem, *Noi contribuții la genealogia familie Stroici*, p. 65-75).

La Constantinopol

Finalul lui ianuarie 1593 avea să aducă și alte vești bune pentru Petru Șchiopul, anume revenirea ca mare vizir a lui Sinan pașa, văzut de N. Iorga drept un prieten al familiei lui Petru Șchiopul, însă „un prieten care știa să-și facă plătite serviciile”⁸⁷, fapt observat la fel de bine și exprimat la fel de sugestiv și de Ovidiu Cristea și Petronel Zahariuc, atunci când afirmau că Petru Șchiopul „a găsit o vagă înțelegere sau mai degrabă o atent disimulată perfidie la nimeni altul decât la Sinan pașa, mare vizir, care în schimbul unei promisiuni ar fi putut recupera o avere”⁸⁸. Fiindcă problema averii lui Petru Șchiopul a fost în bună măsură rezolvată, mai rămâne a vorbi doar despre promisiune, despre năzuințele ce se născuseră sau mai bine spus încă nu se stinseseră la Bozen, Lyov și Constantinopol.

Voi insista doar asupra celor petrecute ori doar gândite în capitala Imperiului Otoman, acolo unde se aflau acei „stăruitori de schimbare”, între care N. Iorga îl enumera și pe „Andrei hatmanul, unul dintre cei mai aproape boieri ai lui Petru, un martur al căsătoriei lui secrete cu doamna Irina, un tovarăș de pribegie, care, dacă se întoarce o clipă în cea dintâi domnie a lui Aron, nu se mai împărtăși de binefacere și răspunderile celei de-a doua, plecând din Moldova” spre Constantinopol, unde avea să-l întâlnească „pe stolnic, care pornise din București”. „Doi boieri români singuri nu puteau isprăvi însă un lucru greu ca acesta. [...] Trebuiau pentru aceasta răsăriteni, oameni născuți pentru asemenea «amestecături» la puternicii Porții, prin care se înălțau, se îmbogățeau și pereau”⁸⁹.

E greu a crede că va fi curs prea mult sânge românesc prin venele sprijinitorilor lui Petru Șchiopul la Constantinopol, fapt pentru care voi insista preț de câteva rânduri asupra personajelor din scrisoarea din 7 mai 1593 adresată voievodului aflat în exil, mai ales că unii dintre cei amintiți în rândurile epistolei își vor continua colaborarea și cu alt prilej, după cum vom vedea.

„Dacă ai porunci, doamne, să afli și despre noi, robii tăi, cu voia lui Dumnezeu și cu vrerea domniei tale, suntem bine până acum, doar că, doamne, care să trăiești mulți ani, cinstita scrisoare a domniei tale, pe care ai binevoit a o trimite boierului Cantacuzino banul, am primit-o și mult ne-am veselit și ne-am bucurat de ceea ce am auzit despre sănătatea domniei voastre. Însă, după ce s-a aflat și boierul, dumnealui Andrei hatmanul, și dumnealui Nicolae stolnic, ne-am adunat cu toții la un loc și ne-am înțeles cum să ne străduim, cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să slujim pe domnia ta, ca să te învrednicești de vechiul scaun al patriei, adică de Vlahia, poate să se îndrepte și acel loc nenorocit și primejduit. Însă

⁸⁷ N. Iorga, *Prefață*, p. LXVII.

⁸⁸ Ovidiu Cristea, Petronel Zahariuc, *Averea lui Petru Șchiopul și procesul pentru moștenirea ei. Noi piese ale dosarului*, în *Istoria: utopie, amintire și proiect de viitor. Studii de istorie oferite Profesorului Andrei Pippidi la împlinirea a 65 de ani*, editori Radu G. Păun, Ovidiu Cristea, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 268-269.

⁸⁹ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 90.

doamne, pentru aceasta te rugăm și te poftim pe domnia ta să te hotărăști fără de nici o grijă, căci nu este numai voința noastră, care am mâncat pâinea domniei voastre și dorim să avem din nou pe domnia voastră, ci împăratul, care să trăiască mulți ani, a hotărât și cu dumnealui vizirul, văzând primejdiile locului și pe ciobanii care i s-au dat de când ai trecut domnia ta și care au ruinat lumea.

Prin urmare, doamne, să nu te fi îndepărtat Dumnezeu mulți ani, ci cât de grabnic hotărăște-te, căci suferințele noastre ar fi zadarnice. E greu și așa să le știi domnia ta. Însă după porunca împărăției și după scrisorile boierului ban, e nevoie să te trudești pe cât se poate. Noi avem martor pe Dumnezeu cum că avem dorință să slujim pe domnia ta, căci numai sufletul îl avem de la Dumnezeu, dar pentru cinstea pe care au avut-o frații noștri și noi pe vremea domniei tale, nu putem lăsa slujba domniei tale, cât avem ochii deschiși. Și să știm prin cine trimiteți cinstita scrisoare a domniei tale și să aflăm când hotărăști să pleci de acolo. Astfel stau lucrurile acum. Iar anii domniei tale să fie mulți și buni⁹⁰.

Cel dintâi personaj amintit în scrisoare, „Cantacuzino banul”, a fost identificat de George D. Florescu și Dan Pleșia în persoana *banului Iane Cantacuzino*⁹¹. Fiindcă el era deja răposat la momentul în care scrisoarea lui Petru Șchiopul ajungea la Constantinopol, nepotul său, *Andronic Cantacuzino*, avea să coaguleze grupul celor care „doriau, hotărau și lucrau pentru reîntoarcerea lui Pentru vodă Șchiopul”⁹² și să-i răspundă fostului domn în scrisoarea din 7 mai 1593, dar și în altele ulterioare. Despre *Nicolae stolnic* N. Iorga considera că era „unul din cei mai aproape intimi ai lui Petru până la sfârșit. Deși Nicola i se zicea «Românul»”⁹³. În fapt era vorba despre stolnicul Nicolae Hrisoverghi⁹⁴, dregător al lui Petru Șchiopul, apropiat al acestuia, pe care-l sprijină financiar când a avut nevoie „pentru treaba țării” și când a plătit „datoria lui Iancu voievod”⁹⁵, fiind și martor la căsătoria sa cu Irina⁹⁶.

Policrat Kamerinos nu ne este cunoscut, însă prin însuși numele său⁹⁷ se califică pentru buna încadrare în grupul sprijinitorilor constantinopolitani ai lui Petru Șchiopul.

⁹⁰ DRH, A, IX, p. 32-33; Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XI, p. 331-332.

⁹¹ George D. Florescu, Dan Pleșia, *Mihai Viteazul – urmaș al împăraților bizantini*, în „Scripta Valahica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii”, IV/1973 (1972), p. 150-151; Ștefan Andreescu, *Mihai Viteazul, Cantacuzinii și marea bănie de Craiova*, în idem, *Restitutio Daciae*, III, *Studii cu privire la Mihai Viteazul (1593-1601)*, București, Editura Albatros, 1997, p. 13-16.

⁹² Ilie Mînea, *Despre Iane, mare ban de Craiova – și ceva despre Mihai Viteazul –*, în *CI*, X-XII (1934-1936), nr. 2, p. 45.

⁹³ N. Iorga, *Prefață*, p. XXX; idem, *Documente noue, în mare parte românesci relative la Petru Șchiopul și Michaiu Viteazul*, în *AARMSI*, s. II, t. XX (1897-1898), p. 437.

⁹⁴ George D. Florescu, Dan Pleșia, *op. cit.*, p. 154; I. Caproșu, *op. cit.*, p. 61.

⁹⁵ DRH, A, VIII, p. 437.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 539.

⁹⁷ Lui N. Iorga îi părea a fi „un nume schimbat” (N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. V, *Vitejii*, volum îngrijit de Constantin Rezachevici, București, Editura Enciclopedică, 2014, p. 244).

Andrei pare să fi fost ultimul care s-a alăturat grupului, el ajungând probabil la Constantinopol nu cu mult timp înainte, abia după sosirea sa întâlnirea putând fi posibilă: „după ce s-au aflat și boierul, dumnealui Andrei hatmanul, și dumnealui Nicolae stolnic, ne-am adunat cu toții la un loc și ne-am înțeleș cum să ne străduim, cu ajutorul lui Dumnezeu, ca să slujim pe domnia ta, ca să te învrednicești de vechiul scaun al patriei, adică de Vlahia”. Însă cu toată nădejdea la ajutorul Împăratului Ceresc, soarta lui Petru Șchiopul era mai strâns legată de deciziile împăraților stăpânitori peste cele lumești, de hotărârea sultanului Murad al III-lea, care-l aștepta să vină⁹⁸, dar mai ales de cea a Împăratului Rudolf al II-lea, care nu-l lăsa să plece⁹⁹.

Evoluțiile tumultuoase din acel sfârșit de veac nu îngăduiau așteptări prea lungi, astfel că, „văzând cerințele vremii și zăbovirea” lui Petru Șchiopul, Andronic Cantacuzino își calcă pe inimă și a „făcut pe banul Mihai domn al Vlahiei”¹⁰⁰.

În acest context, se pare că și Andrei, fostul hatman, acum boier pribeag, trebuia să se re poziționeze, să regândească strategia de a-și sluji în continuare domnul, fără a uita însă de propriile interese. Iar soluția la care a ajuns sau cea pe care a acceptat-o, dacă cumva va fi fost propusă de alții, a fost aceea de a-l însoți în Țara Românească pe noul domn, pe fostul ban Mihai, însă nu oricum, ci ca mare logofăt în Divanul domnesc. Pășind poate prea apăsător pe tărâmul presupunerilor, tind totuși să cred că același Andronic Cantacuzino trebuie să fi avut vreo implicare în cooptarea lui Andrei în Sfatul noului domn¹⁰¹, fără a putea spune însă cu ce scop ori cu ce preț.

În Țara Românească, în Sfatul lui Mihai Viteazul

Astfel începea o nouă etapă în viața boierului nostru, de această dată în Țara Românească, ca mare logofăt în Sfatul lui Mihai Viteazul, dregătorie pe care o va păstra între 25 octombrie 1593 și 14 decembrie 1594¹⁰².

Analizând Divanul lui Mihai Viteazul, N. Iorga constată că „marele logofăt, al doilea în rang la munteni, e Andrei, un om nou, dar numai pentru Țara Românească, deoarece el nu pare să fie altul decât hatmanul și vornicul lui Petru Șchiopul, care boier mazil venise la Constantinopol pentru a câștiga domnia

⁹⁸ Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XI, p. 312; *DRH*, A, IX, p. 37-38.

⁹⁹ Ovidiu Cristea, Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 267.

¹⁰⁰ Singura speranță pentru ca Petru Șchiopul „să mai păstorească un popor și să îndrepte o țară nenorocită” (*DRH*, A, IX, p. 70; Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XI, p. 373-374) rămânea revenirea sa pe tronul Moldovei, numai că și aceea avea să se stingă în curând, în vara anului 1594, odată cu ultimele licăriri de viață ale domnului.

¹⁰¹ „Un asemenea caz este cel al fostului hatman moldovean Andrei, ajuns mare logofăt în sfatul din răstimpul 2 octombrie 1593 – 14 decembrie 1594. Este sigur că s-a cunoscut cu Mihai la Stambul, unde prezența lui este semnalată în 7 mai 1593 și, probabil, a fost adus în Țara Românească la îndemnul lui Andronic Cantacuzino” (Ștefan Andreescu, *Boierii lui Mihai Viteazul*, p. 89).

¹⁰² *Lista dregătorilor din Sfatul domnesc al Țării Românești în secolele XV-XVII*, în *SMIM*, IV (1960), p. 570.

stăpânului său și, neizbutind, va fi fost luat în alaiul său, nu fără voie, de învingător; deși se ispitise a servi câțva timp și lui Aron-Vodă, «Andrei Hatmanul» era, ca și Mitrea, un om de casă al Mirceștilor, ocrotiții lui Sinan vizirul¹⁰³.

Într-o manieră similară vedea lucrurile și Ion Ionașcu, care considera că „pentru a îndepărta orice urmă de îndoială în lumea seraiului și a nu trezi neliniștea creditorilor, Mihai își alcătui primul sfat domnesc din vechi boieri pământeni, cu fidelitate probată față de turci, ca Mitre vornicul și Andrei logofătul, din greci folosiți de domnii anteriori și din greci noi, ca Pangratie visterul și Dumitrache spătarul¹⁰⁴.

Documentele interne nu ne spun prea multe despre viețuirea lui Andrei în Țara Românească. În intervalul indicat el apare frecvent în Sfatul domnesc ori ca ispravnic de act. Singurul aspect ce merită reținut este că la 23 iunie 1594 primea întărire pentru stăpânirea unei părți din moșia Bucșani, 800 de stânjeni, pe care o cumpărase de la Balea logofătul și de soția sa, Stanca, pentru 12.000 de aspri¹⁰⁵.

Toamna aceluiași an aducea deja schimbări evidente în „gândirea politică a lui Mihai Viteazul¹⁰⁶, schimbări ce aveau să se reflecte și în componența Sfatului său. Astfel, „la începutul lui noiembrie, dintre dregătorii anteriori mai sunt păstrați în divan Andrei logofătul și Radu Florescu comisul, în timp ce grecii Statachi vistier, Dumitache spătar și Manta paharnic” erau nevoiți „să-și părăsească demnitățile¹⁰⁷.

Sfârșitul

Deși „supraviețuiește” importanțelor înlocuiri amintite, Andrei nu avea să mai petreacă multă vreme ca logofăt al lui Mihai Viteazul, ultimul act care îl amintește în această calitate fiind din 14 decembrie 1594¹⁰⁸. Apoi documentele tac. Cel puțin pentru câțiva ani.

Informații noi aflăm abia dintr-un document din 7 mai 1597, când fostul hatman nu mai era în viață. La acea dată, domnul Moldovei, Ieremia Movilă, judeca pricina dintre „Todosia, cneaghina lui Andrei hatman, și cu fiul ei, Lupașcu,

¹⁰³ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 97.

¹⁰⁴ Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia* (1595), în *AHC*, V (1962), p. 112.

¹⁰⁵ *DRH*, B, XI (1593-1600), volum întocmit de Damaschin Mioc, Ștefan Ștefănescu et alii, București, Editura Academiei Române, 1975, p. 94.

¹⁰⁶ Constantin Rezachevici, *Gândirea politică a lui Mihai Viteazul și etapele elaborării planului de dobândire a Moldovei*, în *Mihai Viteazul. Culegere de studii*, redactori coordonatori Paul Cernovodeanu, Constantin Rezachevici, București, Editura Academiei Române, 1975, p. 51.

¹⁰⁷ Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia*, p. 114.

¹⁰⁸ G. D. Florescu a considerat că ultimul document care-l menționează pe Andrei logofăt în Sfatul lui Mihai Viteazul a fost din 24 august 1595, el menționând și alte documente de pe parcursul anului 1595 (3 mai, 19 mai și 3 august) care-l amintesc pe Andrei între „mărturiile actelor lui Mihai Viteazul” (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 9). Editorii mai noi ai aceluiași documente au considerat necesară schimbarea datei de an a respectivelor acte, din 1595 în 1594, oferind argumente pentru fiecare situație în parte (*DRH*, B, XI, p. 63-64 (doc. din 3 mai 1594); 70-72 (doc. din 19 mai 1594); 105-108 (doc. din 3 august 1594); 115-116 (doc. din 24 august 1594)).

și cu fiica ei, Magda”, pe de o parte, și Drăghici Bogza logofăt, de cealaltă parte, pentru două sate din ținutul Neamțului, pe Cracău, Lălești și Căcăceni. Todosia își susținea cauza în virtutea documentului de la Petru Șchiopul, amintit mai sus, în vreme ce Drăghici Bogza „a scos cărțile sale de cumpărătură de la Aron voievod”¹⁰⁹. Era vorba despre un act de la Aron Vodă din 11 februarie 1593, prin care Drăghici Bogza primea stăpânirea asupra satelor menționate „pentru că, atunci când a fost nevoia țării, domnia mea am luat de la Bogza clucer două sute de bani roșii ungurești și patru telegari înhămați la sanie și i-am dat mamei hanului. Și am dat aceste sate care le scriem mai sus, care se cheamă vândute pentru nevoia țării, pentru că aceste sate au fost drepte domnești de moștenire”¹¹⁰. Așadar, pe când Andrei hatmanul și ceilalți boieri pribegi, nutreau gânduri privitoare la revenirea lui Petru Șchiopul pe tronul Moldovei, în țară, „cumplitul” Aron Vodă îi „moștenise” satele și răsplătea cu ele boierii ce-l sprijiniseră.

Despre cum a murit Andrei aflăm dintr-un document și mai târziu, din zorii veacului următor, prin care regele Poloniei era înștiințat despre faptele lui Mihai Viteazul: „Andrei, care a fost hatman pe timpul lui Petru Voevod, a plecat în Muntenia, înaintea lui Aron, pe care Mihai Voevodul Munteniei a poruncit să-l decapiteze și toate averile i le-a luat, mai mult decât peste 40.000 R. Acest Andrei avea cu el pe nepoata d(omnului) Stroici logofăt, care a rămas orfană cu doi copii”¹¹¹.

Rămân însă necunoscute momentul morții lui Andrei și mai ales motivul care-l va fi determinat pe Mihai Viteazul să ia această decizie. Iar acestea nu sunt întrebări tocmai ușoare pentru acele vremuri, fiindcă domnul Țării Românești pare să fi avut destule momente în care să se confrunte cu lipsa de credință a boierilor săi, pe care, de cele mai multe ori, nu a pregetat să o pedepsească. Un prim moment ar putea fi plasat spre finalul anului 1594, când „boierii turcofilii au organizat un complot împotriva domnului, care a eșuat, silind pe cei descoperiți să fugă din țară”. Au fost și boieri care au plătit cu viața, precum Dima postelnicul, îngropat la Snagov la 23 noiembrie 1594¹¹². A urmat tratatul de la Alba Iulia¹¹³ și apoi lupta de la Călugăreni, în contextul căreia un alt complot împotriva lui Mihai Viteazul pare să fi fost urzit, însă numele lui Andrei nu apare niciunde. Să fi fost el oare între cei

¹⁰⁹ DRH, A, IX, p. 312-313.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 9.

¹¹¹ Ilie Corfus, *Corespondență inedită asupra relațiilor între Mihai Viteazul și Polonia*, în „Codrul Cosminului”, IX, p. 34-35; o traducere asemănătoare dă și Th. Holban „Andrei, care a fost hatman în timpul lui Petru voievod, a fugit în Țara Românească în fața prigoanei lui Aron, pe care Mihai, domnul din Țara Românească a poruncit să fie tăiat și i-a luat toată averea, mai mult de 400.000 R. Andrei a avut cu el soția, sora lui Stoica logofătul, care a rămas văduvă cu doi copii” (Th. Holban, *Documente românești din arhivele polone și franceze*, în *AllAI*, XIII (1976), p. 331).

¹¹² Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și unitatea politică a țărilor române*, în *Unitate și continuitate în istoria poporului roman*, sub redacția prof. univ. D. Berciu, București, Editura Academiei Române, 1968, p. 165.

¹¹³ *Idem*, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia*, p. 111-140.

care au scăpat de ștreang¹¹⁴ ori de sabie¹¹⁵, iar în vara lui 1596 unelteau din nou împotriva domnului Țării Românești spre a pregăti tronul pentru Simion Movilă? Știm că la 6 septembrie 1596 Mihai Viteazul îi scria lui Sigismund Báthory, informându-l că „a prins pe unii boieri cu viclenie, care își aveau înțelegere în scris cu turcii și cu voievodul Moldovei și care și-au primit după faptă răsplata”¹¹⁶. Atunci a pierit vornicul Mîtreă, alături de care N. Iorga îl așeza, după cum am văzut în rândurile de mai sus, pe „Andrei Hatmanul” atunci când vorbea de oamenii „de casă ai Mirceștilor, ocrotiții lui Sinan Vizirul”¹¹⁷. Să fi plătit și Andrei pentru aceeași vină¹¹⁸? Se prea poate. Ceea ce nu știm însă e când și în ce fel își va fi manifestat Andrei „credința” față de tabăra potrivnică domnului Țării Românești. Va fi fost chiar la final de 1594, pe fondul eforturilor de a-l înlocui pe Mihai cu Radu, nevârstnicul fiu al lui Mihnea Turcicul? Poate mai târziu, pe parcursul tumultosului an 1595, ori cel mai târziu în vara lui 1596. Din păcate însă numele lui Andrei nu s-a păstrat sau nu a fost descoperit încă în nicio mărturie privitoare la boierii ce-l vor fi trădat pe Mihai Viteazul¹¹⁹.

Aflați în imposibilitatea de a lămuri aceste aspecte, să insistăm asupra altora, privitoare la familia sa, mai ales că tocmai i-a fost amintită soția, fiindcă aceste răspunsuri s-ar putea să folosească la întrezărirea celorlalte.

Așadar, cine a fost Todossia¹²⁰, „cneaghina lui Andrei hatmanul”? Deși de-a lungul timpului au fost formulate mai multe opinii, care s-au dovedit însă a nu fi corecte¹²¹, documentele păstrate, puse în valoare în cadrul unor cercetări temeinice,

¹¹⁴ Idem, *Mihai Viteazul și unitatea țărilor române*, p. 169, nota 104.

¹¹⁵ „Afurisitul de Mihai, care s-a răscolat și s-a răzvrătit, este pricina împrăștierii în așa măsură a raielelor care s-au dus să-și caute loc de refugiu pentru a scăpa de loviturile de sabie” (*Cronici turcești privind țările române. Extrase*, vol. I, Sec. XV – mijlocul sec. XVII, volum întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, București, Editura Academiei Române, 1966, p. 376; Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și unitatea țărilor române*, p. 172).

¹¹⁶ Ștefan Andreescu, *Boierii lui Mihai Viteazul*, p. 84; *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, I, *Documente externe*, București, Editura Academiei Române, 1982, p. 146; Dan Simonescu, *Cronica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, în *SMIM*, III (1959), p. 86.

¹¹⁷ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 97.

¹¹⁸ „Să fi fost oare Andrei logofătul implicat și el în complotul de la sfârșitul verii anului 1596? Sau a pierit ceva mai devreme, curând după ce numele îi dispăre din componenta sfatului domnesc?” (Ștefan Andreescu, *Boierii lui Mihai Viteazul*, p. 89).

¹¹⁹ Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și boierii trădători*, în *MI*, II (ianuarie 1968), nr. 1 (10), p. 80-83.

¹²⁰ Cu toate că numele poate fi întâlnit în documente și în literatura de specialitate sub diferite forme (Tudosia, Teodosia, Tudosca), optăm pentru forma Todossia, fiindcă astfel am regăsit-o în cele mai multe dintre documentele originale la care am avut acces și astfel stătea scris și pe sigiliu său inelar, ce avea în exergă, între două cercuri, legenda cu slove chirilice: „Todossia hătmăneasa” (*Documente privitoare la istoria orașului Iași*, volumul I, *Acte interne (1408-1660)*, editate de Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, Iași, Editura „Dostoiești”, 1999, p. 64).

¹²¹ S-a crezut că ar fi fost căsătorit cu o soră a lui Costea Bucioc (*Familii boierești din Moldova și Țara Românească*, II (Boian-Buzescu), București, Editura Simetria, 2011, p. 502), fapt însă contestat de Ștefan S. Gorovei, care a demonstrat nu de mult și cum s-a produs această confuzie (Ștefan S. Gorovei, „*Interviu*” unui boier moldovean, p. 94); vezi și N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 290, unde se vorbește despre soția lui Andrei drept o fiică lui Dinga hatman.

ne arată că soția sa a fost Todossia, fiica lui Gavriilaș Hâra și a Marincăi, așadar soră a Marghitei, soția viitorului domn Simion Movilă¹²². Despre Gavriilaș Hâra se știe că a fost căsătorit cu Marina, fiica lui Ion Stroici, sora lui Luca și a lui Simion Stroici. Legătura de rudenie cu Luca Stroici este confirmată chiar de către acesta, într-o scrisoare a sa către Jan Zamoyski prin care încerca să obțină niște bani pe care Mihai Viteazul voievod i-a „luat de la nepoata mea de soră, de la doamna răposatului Andrei logofătul, șase mii de taleri, cu condiția să-i dea înapoi. Până acum nu vrea să-i dea. Rog pe milostivirea ta ca să pot avea scrisoarea măriei sale regelui, ca să pot aresta la graniță pe acești soli ai săi, care au fost la Moscova. Pentru care rog din nou, dacă se poate aceasta. Pentru care lucru vom fi îndatorați, împreună cu ea”¹²³.

Drept urmare, prin căsătoria cu Todossia, Andrei hatmanul devenea ginerele lui Gavriilaș Hâra (cei doi erau împreună în ianuarie 1593 la Uniev, ei fiind amintiți și în pomelnicul bisericii din Volovăț¹²⁴), nepot prin alianță cu Luca Stroici (cei doi au colaborat ani buni în cancelaria lui Petru vodă Șchiopul) și mai ales cumnat al lui Simion Movilă. Deși nu se va fi întâmplat în timpul vieții lui Andrei hatman, trebuie să amintesc și de căsătoria fiicei sale, Magda, cu Vasile Ureche, fiul lui Nestor Ureche¹²⁵, alături de care Andrei s-a aflat în sfatul lui Aron Vodă, cei doi părăsind Moldova, dacă nu în același timp, cel mai probabil spre o destinație comună – Polonia.

Astfel puternica legătura ce se va fi strâns între Andrei hatmanul și Stroicești, Movelești și Urechești este mai mult decât evidentă¹²⁶. O bună bucată de vreme energiile acestora se vor fi îndreptat înspre încercarea de a-l readuce pe Petru Șchiopul la conducerea Moldovei ori a Țării Românești. Apoi, pentru aducerea Moveleștilor pe tronurile de la Iași și București. În această cheie cred că trebuie înțeleasă și moartea lui Andrei, fostul hatman. Ca sprijinitor al fostului domn, bătrân și bolnav, aflat departe, în siguranță, Mihai l-a putut accepta pe Andrei în Sfatul său. Însă cu Ieremia și Simion Movilă în coasta sa, Mihai Viteazul nu avea cum să-l îngăduiască în viață pe Andrei.

¹²² Ștefan S. Gorovei, „Interviul” unui boier moldovean, p. 94-95.

¹²³ Ilie Corfus, *Intervenția polonă în Moldova și consecințele ei asupra războaielor lui Mihai Viteazul cu turcii*, în *RdI*, 28 (1975), nr. 4, p. 538.

¹²⁴ Vorbind despre pomelnicul bisericii din Volovăț, Ștefan S. Gorovei afirma: „al doilea boier pe care l-am putut identifica e „Pan Andrei și soția lui Theodosia”. [...] Soția sa, Tudossia, e fiica lui Gavriilaș Hâra, pisar, logofăt, nepot (colateral, se pare) al vestitului Nicoară Hâra, cămărașul lui Petru Rareș, apoi pârcaș de cetate, mort la 1545. Tudossia era sora Doamnei Marghita Movilă și soacra lui Vasile Ureche, fratele mai mare al cronicarului Grigore Ureche. [...] Gavril Hâra moare între 1590 și 1600; ginerele său, Andrei, moare înainte de 1597 (Ștefan S. Gorovei, *Biserica de la Volovăț*, p. 381; idem, *Umbra lui Dragoș la Putna*, în *AP*, IV (2008), 1, p. 10).

¹²⁵ Vezi nota anterioară; idem, *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*, p. 110; Maria Magdalena Székely, *Sfetnicii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2002, p. 199; eadem, *Neamul lui Nestor Ureche*, p. 660-661.

¹²⁶ Chiar dacă nu a cunoscut originea Todossiei, pe care o considera „dintr-un neam necunoscut”, Ion Ionașcu a observat că „între familia lui Andrei și între Movelești au fost raporturi prietenești”, pe care le găsea însă drept „o prelungire a prieteniei dintre marele vornic Nestor Ureche și neamul domnilor Movelești” (Ion Ionașcu, *Despre hatmanul moldovean Andrei*, p. 100-101).

Corcodel / Carcocandela / Carchochandillas / Chalkokondylas?

Pe parcursul deceniilor trei-patru ale veacului al XVI-lea unul dintre negustorii greci care s-au perindat cu tot felul de daraveli (nu doar comerciale) și prin Moldova, îndeobște îndreptându-se spre Polonia, a fost Andreas „Carchochandillas”, prezentat în unele dintre documentele vremii drept un om de încredere al sultanului¹²⁷. Potrivit lui N. Iorga, acest „nobil grec, dintre raliați: Andrei «Carchocandilla», «Carcocandela», ceia ce înseamnă Chalkokondylas”, ar fi avut „între agenții săi și pe fiul său, Manoli, și se poate admite că acesta i-a luat locul până pe la 1550-60”¹²⁸. Cu toate că documentele românești (atât muntenești, cât și moldovenești), cel puțin cele găsite și cercetate de mine până acum nu confirmă existența vreunui Manoli/Manole care să se fi stabilit la nord ori la sud de Milcov și care să mai fi lăsat și urmași aici, nu exclud totuși ca Andrei Corcodel, să fie în vreun fel legat de negustorul grec Andreas Chalkokondylas.

Faptul că Andrei pare a se ivi din neant la 1578-79, nu stăpânește nimic, nu moștenește nimic, nu se judecă pentru nimic rămas de la moși, ori strămoși, nici bunuri, nici datorii și, cu toate acestea, are destui bani încât să-l împrumute pe vodă, ne poate duce cu gândul la o posibilă origine a sa în vreun neam mai înstărit, însă mai îndepărtat de aceste meleaguri. Pe de altă parte, faptul că a fost logofăt în cancelaria lui Petru Șchiopul, că a scris, cu mâna lui, în limba slavonă, ar însemna că dacă nu se va fi născut pe țărâm românesc, cel puțin copilăria și-o va fi petrecut-o în Țara Românească ori în Moldova.

Voi încheia aceste rânduri cu un fragment ce a fost gândit pentru scurtă vreme pentru a deschide acest studiu. Într-un articol privitor la *O carieră de dregător moldovean: Nestor Ureche*, Maria Magdalena Székely propunea o abordare nouă pentru spațiul istoriografic românesc al acelor vremuri: „reconstituirea unei epoci în funcție de acțiunile unui personaj”¹²⁹. O astfel de întreprindere a putut fi dusă la bun sfârșit atât datorită priceperii cercetătorului, dar și anvergurii personajului analizat. Chiar dacă în cazul de față o astfel de explorare nu s-ar fi putut bucura de aceleași rezultate, consider că metoda a putut fi, măcar parțial, aplicată. Altfel spus, portretul abia schițat al unui boier de felul lui Andrei,

---

¹²⁷ Andrei Pippidi, „Șoimii împărătești”. *Un aspect al obligațiilor țărilor române față de Poartă*, în *SMIM*, XIV (1996), p. 6, nota 7; „un negustor grec din Constantinopol, Andrea Carcandella obținea în 1534, cu sprijinul sultanului, dreptul de a face comerț liber în toată Polonia” (Fernand Braudel, *Mediterrana și lumea mediterană în epoca lui Filip al II-lea*, volumul I, traducere de Mircea Gheorghe, prefață de Alexandru Duțu, București, Editura Meridiane, 1985, p. 355).

¹²⁸ N. Iorga, *Despre Cantacuzini. Studii istorice basate în parte pe documentele inedite din arhiva d-lui G. Gr. Cantacuzino*, București, 1902, p. XXIV-XXV; vezi și idem, *Relațiile comerciale ale țărilor noastre cu Lembergul. Regeste și documente din Archivele orașului Lemberg*, Partea I, București, 1900, p. 33; idem, *Studii de istorie și de istorie literară*, în „Literatură și artă română”, IV (1899), p. 141-142; Hurmuzaki-Bogdan, *Documente*, Suplementul II, volumul I, 1510-1600, *Documente culese din archive și biblioteci polone*, București, 1893, p. 47.

¹²⁹ Maria Magdalena Székely, *O carieră de dregător moldovean: Nestor Ureche*, în *AMM*, XII-XIV (1990-1992), p. 129.

dregător în sfatul a doi domni ai Moldovei și unul al Țării Românești, nu va putea reconstitui o epocă, dar fără îndoială poate contribui la confirmarea ori, pe alocuri, la rețușarea trăsăturilor cunoscute despre sfârșitul acelei epoci, vremuri în care o domnie, fie ea a lui Petru Șchiopul ori a lui Aron Vodă – altfel spus fie că domnul era „blându, ca matcă fără ac”¹³⁰ sau „fără suflet” și „cumplit”¹³¹ –, nu poate fi văzută, nu poate fi analizată și cu atât mai puțin înțeleasă, fără a-i cunoaște pe cei mai mici sau mai mari dintre boieri, negustori, creditorii, personaje întrupate adeseori de un singur om și care, individual, dar mai ales împreună vor fi contribuit într-o măsură mai mică sau mai mare la facerea ori desfacerea domniilor.

„He served my reign with justice and faith”.

Some considerations regarding Andrei, the hetman of Petru Șchiopul

Abstract

Many aspects regarding the hetman Andrei are known to a certain extent as, in the last century, both historical contributions and preserved documents clarified some important questions regarding the life and the activity of this boyar who served Petru Șchiopul for many years. Other biographical elements also of some importance, like his origin, the moment and the context of his death, have remained and are likely to stay less well known in the absence of new documentary evidence. Sketching the portrait of a boyar like Andrei, high official in the council of two rulers of Moldavia (Petru Vodă and Aron Vodă) and one of Wallachia (Mihai Viteazul) can contribute to the confirmation or the retouching of the characteristics known about the end of a period in the history of the Romanian principalities. The reigns of either Petru Șchiopul, or Aron Vodă or Mihai Viteazul cannot be analysed and even less understood without knowing those small or great boyars, merchants, creditors. These characters often embodied sometimes by one person, individually and especially together have contributed to a greater or to a lesser extent to the obtaining or to the dissolution of these reigns.

Keywords: Andrei hetman; biography; Petru Șchiopul; Moldavia; 16th century.

---

¹³⁰ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 205.

¹³¹ *Ibidem.*

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a edițiune, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDMB</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Arhiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei
<i>ASRR</i>	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
<i>AȘUI</i>	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

- ATS = Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
 AUAIC = Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
 AUB = Analele Universității „București”
 BA = *Biblioteca Ambrosiana*, Roma, Città Nuova Editrice
 BAR = Biblioteca Academiei Române
 BArchB = Bundesarchiv Berlin
 BAR int. ser. = British Archaeological Reports, International Series
 BBR = Buletinul Bibliotecii Române
 BCIR = Buletinul Comisiei Istorice a României
 BCMI = Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
 BCU-Iași = Biblioteca Centrală Universitară, Iași
 BE = Bulletin Epigraphique
 BF = Byzantinische Forschungen, Amsterdam
 BJ = Bonner Jahrbücher, Bonn
 BMI = Buletinul Monumentelor Istorice
 BMIM = București. Materiale de istorie și muzeografie
 BNB = Biblioteca Națională București
 BNJ = Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
 BOR = Biserica Ortodoxă Română
 BS = Balkan Studies
 BSNR = Buletinul Societății Numismatice Române
 ByzSlav = Byzantinoslavica
 CA = Cercetări arheologice
 CAI = Caiete de Antropologie Istorice
 CartNova = *La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica*, Murcia
 CB = Cahiers balkaniques
 CC = Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
 CCAR = Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
 CCh = *Corpus Christianorum*, Turnhout
 CChSG = *Corpus Christianorum. Series Graeca*
 CCSL = *Corpus Christianorum Series Latina*, Turnhout, Brepols
 CDM = *Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat*, București, vol. I-V; supl. I.
 CDȚR = *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, București, vol. II-VIII, 1974-2006
 Chiron = Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
 CI = Cercetări istorice (ambele serii)
 CIL = *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Berlin
 CL = Cercetări literare
 CLRE = *Consuls of the Later Roman Empire*, eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
 CN = Cercetări Numismatice
 CNA = Cronica Numismatică și Arheologică, București
 CSCO = *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*, Louvain
 CSEA = *Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis*, Roma, Città Nuova Editrice
 CSEL = *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, Wien, De Gruyter
 CSPAMI = Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
 CT = Columna lui Traian, București
 CTh = *Codex Theodosianus*. Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
 Cv.L = Convorbiri literare (ambele serii)

„Dacia”, N.S.	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
DI	= Diplomatarium Italicum
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i>
DIRRI	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
DOP	= Dumbarton Oaks Papers
DTN	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
EB	= Études Balkaniques
EBPB	= Études byzantines et post-byzantines
EDCS	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
EDR	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
EpigrAnat	= Epigraphica Anatolica, Münster
ERAsturias	= F. Diego Santos, <i>Epigrafiya Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
GB	= Glasul Bisericii
GCS	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
GLK	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
HEp	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„Hierasus”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
HM	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
HU	= Historia Urbana, Sibiu
HUI	= Historia Universitatis Iassiensis, Iași
IDR	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , Bucurști-Paris
IDRE	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
IGLN	= Inscriptions grecques et latines de Novae, Bordeaux
IGLR	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
ILLPecs	= Instrumenta Inscripta Latina. <i>Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
ILAlg	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
ILB	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
ILD	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
ILN	= <i>Inscriptions latines de Novae</i> , Poznan
ILLPRON	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
ILS	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
IMS	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
IN	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
ISM	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
JGO	= Jahrbücher für Geschichte Osteuropas
JL	= Junimea literară
JRS	= The Journal of Roman studies, London
LR	= Limba română
MA	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MCA	= Materiale și cercetări arheologice
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma

- MGH = *Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi*, Berlin 1877-
 MI = Magazin istoric, București
 MIM = Materiale de istorie și muzeografie
 MM = Mitropolia Moldovei
 MMS = Mitropolia Moldovei și Sucevei
 MN = Muzeul Național, București
 MO = Mitropolia Olteniei
 MOF = Monitorul Oficial al României
 Navarro = M. Navarro Caballero, *Perfectissima femina. Femmes de l'elite dans l'Hispanie romaine*, Bordeaux, 2017.
 NBA = *Nuova Biblioteca Agostiniana*, Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
 NDPAC = *Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane*, I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
 NEH = *Nouvelles études d'histoire*
 OI = Opțiuni istoriografice, Iași
 OPEL = *Onomasticon provinciarum Europae latinarum*, vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
 PG = *Patrologiae cursus completus, Series Graeca*, ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
 PIR = *Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III*, editio altera, Berlin.
 PLRE = *Prosopography of the Later Roman Empire*, 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
 RA = Revista arhivelor
 RBAR = Revista Bibliotecii Academiei Române, București
 RC = Revista catolică
 RdI = Revista de istorie
 REByz = *Revue des Études Byzantines*
 RER = *Revue des études roumaines*
 RESEE = *Revue des études Sud-Est européennes*
 RHP = *Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften*, Viena
 RHSEE = *Revue historique de Sud-Est européen*
 RI = Revista istorică (ambele serii)
 RIAF = Revista pentru istorie, arheologie și filologie
 RIB = *Roman Inscriptions of Britain*, Londra
 RIM = Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
 RIR = Revista istorică română, București
 RIS = Revista de istorie socială, Iași
 RITL = Revista de istorie și teorie literară
 RIU = *Die römischen Inschriften Ungarns*, Budapesta
 RJMH = *The Romanian Journal of Modern History*, Iași
 RM = Revista muzeelor
 RMD = *Roman Military Diplomas*, Londra
 RMM = *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz
 RMM-MIA = Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
 RMR = Revista Medicală Română
 RRH = *Revue roumaine d'histoire*
 RRHA = *Revue roumaine de l'histoire de l'art*
 RRHA-BA = *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts*
 RSIAB = Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
 Rsl = Romanoslavica

<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>Sch</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde